

FATIK

26ste jaargang • januari-februari-maart 2008 • nr. 117

Driemaandelijks uitgave

FATIK is een uitgave van de Liga voor Mensenrechten v.z.w.

Inhoud	Editoriaal	3
	• “Ze komen allemaal terug!” Het boemerangeffect van de gevangenis <i>Luc Robert</i>	
	Artikelen	4
	• Jeugd detentie in België na de hervorming <i>Onkelinx</i> <i>Els Dumortier & An Nuytiens</i>	
	• Ketens van het Heden: vrijgevochten slaven in Surinaamse gevangenissen <i>Elke Van Hellemont</i>	
	• Gedetineerden geteld: een korte bespreking van de World Prison Population Lists <i>Karen Verpoest</i>	
	Interview	23
	• ‘Geïnterneerden in de kijker’ Fatik sprak met Lieven Nollet <i>Astrid Thienpont</i>	
	Rechtspraak	27
	• Omzetting geldboete in werkstraf is een recht <i>Astrid Thienpont</i>	
Uitgelezen	29	
• De Nederlandse ‘cellenexplosie’ <i>Veerle Scheirs</i>		
Ook dat nog	31	

FATIK

Tijdschrift voor Strafbeleid en
Gevangeniswezen
Verschijnt vier keer per jaar
26ste jaargang
januari-februari-maart 2008, nr. 117

Redactie

Hoofdredactie: Tom Daems
Eindredactie: Angela van de Wiel
Redactie: Jan Adams, Ralf Bas, Tina
Demeersman, Chris Hermans, Peter Janssen,
Peter Pletinx, Luc Robert, Marc Tassier, Karen
Verpoest

Vormgeving: Bram Wets

Abonnement op FATIK? Bel 09/223.07.38

Redactiesecretariaat

Liga voor Mensenrechten vzw.
J. Van Stopenberghestraat 2, 9000 Gent
tel: 09/223.07.38 – fax: 09/223.08.48
e-mail: info@mensenrechten.be
website: <http://www.mensenrechten.be>

Redactionele samenwerking en disclaimer

*FATIK, Tijdschrift voor Strafbeleid en
Gevangeniswezen* strekt tot een zo volledig
mogelijke berichtgeving over de evoluties op
het vlak van strafbeleid en gevangeniswezen.

Voor publicatie aangeboden teksten mogen
rechtstreeks naar het redactiesecretariaat
worden gestuurd. De redactie behoudt zich
alle rechten voor de publicatie van ingezonden
teksten, artikels, werken, advertenties ed. te
weigeren.

Aan de totstandkoming van deze publicatie
is de uiterste zorg besteed. Voor informatie
die nochtans onvolledig of onjuist is
opgenomen, aanvaarden de redactie en de
uitgever geen verantwoordelijkheid. Elke
auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen
redactionele bijdragen.

Lidmaatschap Liga voor Mensenrechten en jaarabonnementen

Lid + abonnement op Tijdschrift voor
Mensenrechten: 27 €
Lid + abonnement op Fatik, tijdschrift voor
Strafbeleid en Gevangeniswezen: 35 €
Lid + abonnement op beide tijdschriften: 60 €
Steunend lid + abonnement op beide
tijdschriften: 96 €
Lid zonder abonnement: 5 € per jaar

Het is ook mogelijk om, losgekoppeld van
het lidmaatschap, een abonnement op de
tijdschriften te bekomen.
Meer informatie bij Liga voor Mensenrechten.

De inhoudstafels van de oudere jaargangen zijn
consulteerbaar op de website van de Liga voor
Mensenrechten - www.mensenrechten.be

© Niets uit deze publicatie mag worden veelevoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronische gegevensdragers
of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande, uitdrukkelijke en
schriftelijke toestemming van de uitgever.

Uit respect voor mens en milieu wordt FATIK gedrukt op kringlooppapier en
zonder vluchtige organische stoffen door Druk in de Weer, Gent

Editoriaal

3

- “Ze komen allemaal terug!” Het boemerangeffect van de gevangenis
Luc Robert

Artikelen

4

- Jeugddetentie in België na de hervorming Onkelinx
Els Dumortier & An Nuytiens
- Ketens van het Heden: vrijgevochten slaven in Surinaamse
gevangnissen
Elke Van Hellemont
- Gedetineerden geteld: een korte bespreking van de World Prison
Population Lists
Karen Verpoest

Interview

23

- ‘Geïnterneerden in de kijker’
Fatik sprak met Lieven Nolle
Astrid Thienpont

Rechtspraak

27

- Omzetting geldboete in werkstraf is een recht
noot onder Gw. Hof arrest nr 4/2007 en arrest nr 147/2007
Astrid Thienpont

Uitgelezen

29

- De Nederlandse ‘cellenexplosie’
Boekbespreking: Boone, M. and Moerings, M. (Eds.), Dutch Prisons
Verleer Scheirs

Ook dat nog

31

“Ze komen allemaal terug!” Het boemerangeffect van de gevangenis

Halverwege 2007 verscheen op de webstek van de FOD Justitie een jaarlijks overzicht met enkele cijfermatige basisgegevens, *Justitie in Cijfers 2006*¹. Twee zaken trokken onmiddellijk mijn aandacht. Ten eerste schetste het rapport voor enkele aspecten een overzicht van 1996 tot 2006 of waar mogelijk reeds 2007. Uit deze cijfers komen enkele tendensen naar voor. Zo blijkt onder meer dat de dagbevolking in het Belgisch gevangeniswezen (telkens op 1 maart, wellicht om het mogelijk te maken om de cijfers van 2007 al mee op te nemen) in 1996 op 7.546 gedetineerden lag, daar waar dat in 2007 niet minder dan 10.008 was. Het vergt niet veel statistische aanleg om vast te stellen dat dit geen geringe stijging is. Bovendien blijkt dat laatste cijfer enigszins misleidend, gezien gedetineerden op elektronisch toezicht (E.T.) er niet in zitten. In 1999 kwamen de eerste gedetineerden op E.T. (10), op 1 maart 2007 waren dat er 612. Dergelijke cijfers verbergen een zeer complexe realiteit; het zou dan ook niet verstandig zijn om enkel op basis van cijfermateriaal hier tot bepaalde uitspraken te komen. Deze cijfers, hun duiding, context en achterliggende discussies kregen in dit tijdschrift al meermaals de volle aandacht.

Het tweede in het oog springende aspect had te maken met het jaarlijks aantal invrijheidstellingen. Op p.55 van het rapport staat een eenvoudige tabel met verschillende wijzen van invrijheidstelling met telkens het daarbij horende aantal: vrijstelling vanuit voorlopige hechtenis, voorwaardelijke invrijheidstelling, voorlopige invrijheidstelling,... Deze cijfers zijn even ontluisterend als het aantal jaarlijkse opsluitingen, evoluties in de dagpopulatie en dergelijke meer. De tabel geeft aan dat er in 2006 in totaal 16.095 invrijheidstellingen waren – u leest het juist: méér dan zestien duizend! Iets minder dan de helft daarvan (7.837) wordt verklaard door het beëindigen van de voorlopige hechtenis. Wat de veroordeelde gedetineerden betreft, valt vooral het grote aantal voorlopige invrijheidstellingen op: in totaal 5.614. Daarnaast verlieten 605 personen een strafinstelling onder voorwaardelijke invrijheidstelling, een modaliteit die volgens deze cijfers qua belang zeer relatief is, in schril contrast met de publieke aandacht die deze modaliteit regelmatig krijgt. 342 gedetineerden verlieten de gevangenis op strafeinde en 3 ontvingen individuele genade. De overige cijfers hebben te maken met geïnterneerden (449), minderjarigen (544), vreemdelingen (met uitzondering van de voorlopige invrijheidstelling) (562) en een restcategorie (139)².

Niet alleen valt het *aantal* invrijheidstellingen op, tevens springt de geringe kennis over wat volgt bij en na de invrijheidstelling enorm in het oog. Aandacht voor de re-integratie van ex-gedetineerden opent een zeer complexe realiteit, één die internationaal vrij recent (opnieuw) op de onderzoek- en beleidsagenda komt. Hoe eigenaardig het op het eerste zicht ook mag lijken, één van de landen waar de wetenschappelijke en beleidsaandacht voor de uitdagingen en thematiek van de terugkeer naar de samenleving reeds enkele jaren in ontwikkeling is, is net de wereldwijde koploper in aantal gedetineerden: de Verenigde Staten. Eind jaren '90 stelde men er reeds vast dat het aantal invrijheidstellingen enorm hoog lag: in 1999 telde men er reeds 585.000, in 2002 was dat aantal intussen opgelopen tot 630.000³. Wellicht scoren de V.S. met deze cijfers een bijkomend record: na het meeste aantal mensen achter de tralies (intussen is de kaap van de 2 miljoen al ver overschreden) ook het grootste aantal jaarlijkse invrijheidstellingen⁴.

Dergelijke cijfers confronteren ons met één niet te ontlopen vaststelling: enkele uitzonderingen buiten beschouwing gelaten komen alle gedetineerden vroeg of laat terug vrij. Dit is het boemerangeffect van de gevangenis(straf): wie vandaag uit de samenleving verwijderd wordt, komt morgen terug in die samenleving. Op dit ogenblik bestaat over de postpenitentiaire fase voor de Belgische situatie amper informatie. Deze leemte maakt dat de kennisbasis van waaruit beleidsmakers uitspraken doen over en initiatieven nemen inzake opsluiting en re-integratie, eufemistisch gesteld, voor veel verbetering vatbaar is.

Luc Robert *

1 Zie <http://just.fgov.be> (klik op 'de minister van Justitie' – nadien op *Justitie in cijfers*) voor het volledige rapport.

2 Voor meer informatie, zie p. 55; voor een toelichting van de categorieën, zie p. 87.

3 J. Travis, *But They All Come Back. Facing The Challenges of Prisoner Reentry*, Washington D.C., The Urban Institute Press, 2005, xi, xvii.

4 *Brengt men de zogenaamde county jails mee in rekening, dan gaat het om meer dan 7 miljoen invrijheidstellingen per jaar.* Zie J. Travis & C. Visher, "Introduction. Viewing Crime and Public Safety through the Reentry Lens", in J. Travis & C. Visher (eds.), *Prisoner Reentry and Crime in America*, Cambridge, University Press, 2005, 4.

* Luc Robert is assistent in het Leuven Instituut voor Criminologie, K.U.Leuven.

Jeugddetentie in België na de hervorming Onkelinx

Els Dumortier & An Nuytiens *

Met de regelmaat van de klok herinneren de media ons aan het criminele gedrag van jongeren: de 'mp3-moord' te Brussel, het 'busincident met G. Demoor' te Antwerpen, de 'steekpartij aan de schoolpoort' te Gent, ... Wat te doen met deze jongeren? Afgaande op de berichtgeving in de media zou een 'beschermende' aanpak niet langer volstaan, noch gesteund worden door de publieke opinie. Een 'hardere' aanpak op volwassen leest geschoeid, dringt zich op. Met de nieuwe jeugdwet van 2006, een jaar geleden gestemd in de nasleep van de Joe Van Holsbeeck-zaak, zou dergelijke aanpak nu eindelijk mogelijk zijn.¹ Naar aanleiding van de oranje-blauwe regeringsformatie vernamen we verder dat de leeftijd om minderjarigen uit handen te geven en zoals 'volwassenen' te straffen, van 16 naar 14 jaar zou verlaagd worden. En ja, er zouden ook nieuwe jeugdgevangenissen komen, aldus nog de oranje-blauwe regeringsformatie vlak voor het inzetten van haar zwanenzang...

Kortom, ook in België lijkt, net zoals in onze Europese buurlanden, een verharding van het penale klimaat ten aanzien van jeugddelinquenten te zijn ingezet.² Maar is dat wel zo? Zorgt de nieuwe jeugdwet van 2006 voor de invoering van een 'harder' jeugdsanctierecht zoals verschillende media insinueren? En welke jeugddelinquenten mogen zich precies aan een 'harde' volwassen aanpak verwachten? In deze bijdrage gaan we op deze vragen in. In eerste instantie wordt de recente hervorming Onkelinx besproken.³ Daarna gaan we dieper in op de detentie van jeugddelinquenten. Wat verandert de nieuwe jeugdwet precies op dit vlak?

De hybride hervorming Onkelinx

In tegenstelling tot wat de media en politici laten uitschijnen is de hervorming Onkelinx alvast geen ondubbelzinnige overwinning voor een 'harde' aanpak. Integendeel zelfs, want een opmerkelijke pijler van de 'hervorming' Onkelinx is de keuze om het beschermingsmodel en de oude jeugdbeschermingswet van 1965 als basis te behouden. De oude wet wordt enkel, om het in de woorden van toenmalig Minister van Justitie Onkelinx te zeggen, 'gemoderniseerd'. In eerste instantie lijkt de (non-)hervorming Onkelinx dan ook weinig nieuws te brengen. Maar de zogenaamde 'modernisering' hervormt wel degelijk... Vier belangrijke 'strekkingen' of 'invloeden' infiltreren het oude jeugdbeschermingsmodel en sturen het in welbepaalde, doch soms tegengestelde richtingen. Deze strekkingen staan bovendien soms haaks op de beschermingsfilosofie. Daardoor lijkt de nieuwe jeugdwet een hybride mix van modellen en (soms tegenstrijdige) doelstellingen, en is de coherentie vaak zoek.

Zo krijgt ten eerste de prestatie van algemeen nut of de gemeenschapsdienst – tijdens de jaren '80 en '90 nog 'alternatieve sanctie' genoemd - een belangrijke plaats toegekend in de hervormde jeugdwet. Daarmee lijkt het 'constructief sanctioneren'⁴ definitief gestalte te krijgen binnen de jeugdbeschermingswet. Maar daar waar het in de jaren '80 en '90 nog de bedoeling was om 'eerlijk' te zijn met jongeren en het bestraffende karakter van de 'beschermingsmaatregelen' niet langer te verhullen, wordt de alternatieve *sanctie* in de hervormde jeugdwet toch *gewoon* een *maatregel*, naast de andere. Daardoor verliest de 'alternatieve sanctie', althans in de wet, haar sanctionerende karakter, maar ook haar alternatieve karakter verdwijnt naar de achtergrond (namelijk een alternatief voor een plaatsing) ...

* Respectievelijk docente/post-doctoraal onderzoekster en wetenschappelijk medewerkster, vakgroep criminologie, Vrije Universiteit Brussel.

1 Als gevolg van de nood aan een snelle stemming diende een deel van de nieuwe wet in een later stadium te worden 'verbeterd' en te worden 'hervverbeterd' met meerdere publicaties in het Belgisch Staatsblad als gevolg. De finale versie van de nieuwe (tweedelige) jeugdwet van 15 mei 2006 en van 13 juni 2006 kan teruggevonden worden in het Belgisch Staatsblad van 2 juni 2006, 29028-29033 en in het Belgisch Staatsblad van 19 juli 2006, 36088-36105. In december 2006 werden nog twee aanvullende wetten gepubliceerd: Wet van 27 december 2006 houdende diverse bepalingen (I), B.S. 28 december 2006, 3e ed.; Wet van 27 december 2006 houdende diverse bepalingen (II), B.S. 28 december 2006, 3e ed.

2 F. Bailleau, F. & Y. Cartuyvels, (Ed.), La justice pénale des mineurs en Europe. Entre modèle Welfare et inflexions néo-libérales, Paris, L'Harmattan, 2007.

3 Het is niet onze bedoeling om binnen het korte bestek van dit artikel de recente hervorming van 2006 uitvoerig te bespreken. Enkel wensen we stil te staan bij de vraag of de nieuwe jeugdwet werkelijk voor een 'harde' aanpak opteert. Voor een overzicht van de belangrijkste veranderingen van de nieuwe jeugdwet, zie E. Dumortier, E. en J. Christiaens, 'De nieuwe wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van een ambigue hervorming', Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten, 2006, nr. 4, 273-280.

4 C. Eliaerts, (ed.), Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, Brussel, VUB-Press, 2002.

Ten tweede lanceert de nieuwe jeugdwet de sinds de jaren '90 gegroeide herstelbemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg⁵ als dé nieuwe aanpak voor de toekomst. Volgens een nieuw subsidiariteitsbeginsel zouden de parketmagistraat en de jeugdrechter in eerste instantie een herstelgerichte maatregel moeten overwegen en laten primeren boven de andere maatregelen. In die zin wijzigt ook het opschrift van de titel van de nieuwe jeugdwet⁶ en ontstaat de indruk dat het 'herstelrecht' misschien wel de 'overwinnaar' van deze hervorming is. Daar staat echter tegenover dat de wet toelaat dat zelfs bij een geslaagde bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg nog andere maatregelen kunnen gevorderd en/of opgelegd worden. Daardoor zouden de herstelmaatregelen wel eens kunnen verworden tot een *bijkomende* bejegening ('bestrafing?') van jeugddelinquenten in plaats van een –nochtans lange tijd nagestreefde – volwaardige en alternatieve, gerechtelijke afhandeling (cf. 'diversie').⁷

Ten derde heeft de nieuwe wet ook iets voor de verdedigers van de sinds de jaren '70 opkomende kinderrechtenbeweging⁸ in petto. Zo verwijst de wet in een voorafgaande titel naar het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Van bijzonder belang is dat de nieuwe jeugdwet een aantal beperkingen oplegt voor wat betreft de plaatsing van minderjarigen in (open en gesloten) gemeenschapsinstellingen zoals deze te Mol en te Ruiselede. Dergelijke plaatsingen worden sinds lang bekritiseerd onder meer omwille van hun bestraffende karakter en hun gelijkenis met gevangenis (cf. gedwongen vrijheidsbeneming, strakke dagplanning, weinig contact met de buitenwereld, ...). De nieuwe jeugdwet voorziet daarom voor het eerst in een ondergrens qua leeftijd (12 jaar voor de open en 14 jaar voor de gesloten instellingen). Tevens dient de jeugdrechter met de ernst van de feiten rekening te houden om een minderjarige in een gemeenschapsinstelling te kunnen plaatsen. Tenslotte moeten jeugdrechters hun beslissingen 'bijzonder motiveren' wanneer zij een jongere in een gemeenschapsinstelling willen opnemen.

Tegenover deze verstevigde rechtspositie staat echter dat de nieuwe wet al de andere plaatsingen (in privé-instellingen) niet aan strikte criteria onderwerpt. Tevens laat de nieuwe jeugdwet toe dat de jeugdrechter verschillende maatregelen 'cumuleert'. Tot slot voorziet de nieuwe wet in een mogelijke verlenging van de maatregelen tot de leeftijd van 23 jaar (vroeger: 20

jaar). Op welke manier dergelijke cumul en verlenging met het proportionaliteitsbeginsel te verzoenen is, is onduidelijk. Verder mag de jeugdrechter een gemeenschapsdienst opleggen vóór het proces ten gronde. De herstelbemiddeling mag dan weer op elk moment van de gerechtelijke procedure 'aangeboden' worden, zowel door de parketmagistraat als door de jeugdrechter (ook vóór het proces ten gronde). Het vermoeden van onschuld komt blijkbaar niet in het gedrang.

Tot slot, ten vierde, ontwaren we in de nieuwe jeugdbeschermingswet een toenadering tot een penaal en maatschappijbeveiligend model. Zo kunnen 'onverschillige ouders' met een ouderstage gesanctioneerd worden, dient de jeugdrechter bij het opleggen van zijn maatregelen rekening te houden met de ernst van de feiten en de openbare veiligheid, en kan de jeugdrechter een jongere plaatsen 'met uitstel' (cf. de gevangenisstraf met (probatie-) uitstel in het strafrecht). Opmerkelijk is bovendien de aandacht binnen de recente hervorming voor de uithandengeving van minderjarige daders (cf. infra). Op die manier kunnen ernstige of recidiverende jeugddelinquenten toch streng bestraft worden en wordt tegemoet gekomen aan de roep voor een hardere aanpak.

Kortom, de nieuwe jeugdwet vertegenwoordigt geen duidelijke optie voor de ene of de andere aanpak. Het beschermingsmodel blijft weliswaar de basis maar verliest veel van haar 'maagdelijkheid'. In de plaats treedt een hybride model met uiteenlopende, soms concurrerende doelstellingen. Zowel bescherming, constructieve sanctionering, herstel als 'volwassen' bestraffing behoren tot de mogelijkheid.⁹

Deze ambiguïteit in de wet en de onduidelijkheid over wat de wetgever nu eigenlijk wil verwezenlijken, keert terug wanneer we de veranderingen op het vlak van de 'jeugd-detentie' onderzoeken. Met 'jeugd-detentie' bedoelen we de mogelijkheid om minderjarigen in de gevangenis (voor meerderjarigen) te plaatsen.¹⁰

Minderjarigen in de gevangenis

De situatie voor 2006

In de jeugdbeschermingswet van 1965 waren twee belangrijke pistes voorzien via dewelke minderjarige delinquenten in de gevangenis konden belanden: de voorlopige plaatsing enerzijds en de uithandengeving

5 G. Bazemore, & L. Walgrave, *Restorative juvenile justice: repairing the harm of youth crime*, Monsey/NY, Criminal Justice Press, 1999.

6 De volledige titel luidt nu: "Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade".

7 J. Christiaens & E. Dumortier, 'De hervorming van de jeugdbescherming: tussen pendel en schijnbeweging?', in Verhellen, E., e.a., *Kinderrechtengids*, 2006, Deel 1 (Commentaren), 1.8, 20p.

8 E. Verhellen, *Verdrag inzake de rechten van het kind. Achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*, Leuven/Apeldoorn, Garant, 1997, 224p.

9 E. Dumortier, 'De strijd om de jeugddelinquent', *Panopticon*, 2007, nr. 6, 1-4.

10 De discussie of (open en gesloten) (gemeenschaps)instellingen voor minderjarigen niet evengoed als gevangenis aanzien kunnen worden (en dus als 'jeugd-detentie') ligt buiten het bestek van deze bijdrage.

anderzijds.¹¹

Krachtens artikel 53 van de wet op de jeugdbescherming kon de jeugdrechter een minderjarige delinquent voor maximum 15 dagen in de gevangenis onderbrengen bij gebrek aan plaats in de gesloten gemeenschapsinstellingen. Deze regeling werd echter ruim geïnterpreteerd, waardoor minderjarigen soms op korte tijd meermaals op basis van dit artikel naar de gevangenis gestuurd werden. Daarenboven gebeurde dit alles zonder de nodige proceswaarborgen. Zo werd de minderjarige bijvoorbeeld niet gehoord, en was er geen bijstand van een advocaat voorzien.¹² Ondanks de veroordeling van ons land door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 1988¹³ voor deze praktijk bleef de situatie aanslepen¹⁴ en werd dit artikel pas op 1 januari 2002 afgeschaft. Hoewel de afschaffing reeds lang werd aangekondigd, escaleerde de (voorheen reeds chronische) problematiek van het plaatsgebrek in 2002 en werd als noodoplossing in sneltempo het 'gesloten federaal centrum' De Grubbe opgericht te Everberg. De crisis was nochtans te voorzien; sinds 1998 nam de toepassing van artikel 53 immers gradueel toe. Jaarlijks stuurden jeugdrechters 350 à 550 keer een minderjarige naar de gevangenis.¹⁵ Na een daling tussen 1995 en 1997, steeg het aantal opsluitingen van 350 in 1997 naar 544 in 2000¹⁶, dit is een stijging van 27%.¹⁷

Sinds 2002 kunnen minderjarige delinquenten nog slechts via één piste in de gevangenis terecht komen, namelijk ten gevolge van een uithandengeving. Een minderjarige die 16 jaar of ouder is en die door de

jeugdrechter wordt doorverwezen naar de strafrechter, wordt vanaf de beslissing tot uithandengeving gelijkgesteld aan een meerderjarige. Indien de jongere in voorhechtenis wordt genomen, wordt hij dus opgesloten in de gevangenis. Een uiteindelijke veroordeling tot een gevangenisstraf wordt tevens uitgevoerd in de gevangenis. Jaarlijks worden zo'n 100 à 150 uithandengevingen uitgesproken.¹⁸ Hiervan resulteert ongeveer 17% in een effectieve gevangenisstraf.¹⁹ Volgens cijfers van de Raad van Europa verbleven er op 1 september 2006 nog 33 minderjarigen in de Belgische gevangenissen, dit is 0,3% van de totale gevangenispopulatie.²⁰ Echter, het is niet duidelijk of deze minderjarigen allen via de uithandengeving in de gevangenis belandden.²¹

Hoewel de scheiding van minderjarigen en volwassenen verplicht is krachtens het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind worden uit handen gegeven jongeren – net omdat ze beschouwd worden als volwassenen – doorgaans niet afgeschermd van de andere gedetineerden. Uit onderzoek blijkt dat de achtergrond van de gedetineerde niet altijd gekend is door de penale actoren. Hierdoor lijkt een effectieve scheiding moeilijk te verwezenlijken.²² Daarenboven blijkt dat uit handen gegeven jongeren vaak al meerderjarig zijn op het moment van een voorlopige hechtenis of een gevangenisstraf ten gevolge van de uithandengeving. Dit is ook logisch gezien 49% al meerderjarig is op het moment van de uithandengeving.²³ Hoewel de lijn tussen minder- en meerderjarigheid zeer dun is, zeker bij een uithandengeving, lijkt een scheiding absoluut noodzakelijk.

11 Daarnaast was er nog de terbeschikkingstelling van de regering van minderjarigen, waarbij jongeren onder toezicht werden gesteld van de Minister van Justitie. Deze jongeren konden vanaf de leeftijd van 16 jaar naar de gevangenis gestuurd worden. Van deze optie werd – vooral in Vlaanderen – relatief weinig gebruik gemaakt. Zie A. Sprangers, Inleiding met cijfermateriaal en situering, in Bijzonder nummer van Contact n.a.v. studiedag 'jongeren in de gevangenis', 1986, 24. De terbeschikkingstelling van minderjarigen werd afgeschaft in 1994.

12 C. Maes, Wet betreffende de jeugdbescherming of betreffende de bescherming van de maatschappij tegen deviante of delinquentie jeugd? Art. 53 van de wet van 8 april 1965: een sleutel, Panopticon 1986, 37-53.

13 Europees Hof voor de Rechten van de Mens, arrest Bouamar t./ België, 29 februari 1988, Serie A, nr. 129.

14 In 1994 werd de rechtspositie van de minderjarige in de voorbereidende fase wel verbeterd.

15 Over hoeveel jongeren het gaat is niet bekend. Zoals reeds aangegeven werd deze maatregel vaak meerdere keren genomen werd voor eenzelfde minderjarige.

16 Voor het jaar 2001 werden geen cijfers teruggevonden.

17 X., Jaarverslag 1999, Brussel, Directoraat-Generaal Strafinrichtingen, 1999; X., Jaarverslag 2000, Brussel, Directoraat-Generaal Strafinrichtingen, 2000. We merken op dat deze bronnen een verschillend aantal vermelden voor het jaar 1997 (respectievelijk 348 en 353). We opteerden om 350 in te voeren. De correctheid van deze gegevens werd reeds in verschillende publicaties aan de kaak gesteld. Zo zou het aantal opsluitingen in werkelijkheid ongeveer drie keer zo hoog zijn ten gevolge van een verschillende telwijze van de jeugdrechter en de gevangenisadministratie (zie C. Maes, l.c., (37) 42-43). Echter, vermits dezelfde telfouten elk jaar opnieuw aanwezig zijn, bieden de cijfers alsnog een goed overzicht van trends.

18 A. Nuytiens, De uithandengeving (art. 38 Wjb): toepassing door de jeugdrechtbank, Panopticon 2006, 1, (77) 79.

19 A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, Trajecten van uit handen gegeven jongeren in het strafrecht. Ernstige jeugddelinquenten gestraft – deel 2, Gent, Academia Press, 2006, 35. Naast de effectieve gevangenisstraffen zijn er ook nog de gevangenisstraffen met uitstel en probatie-uitstel, waar doorgaans een deel effectieve gevangenisstraf aan gekoppeld is. Wanneer we dit in rekening brengen blijkt dat meer dan de helft van de uithandengevingen (52,4%) leidt tot een (volledige of gedeeltelijke) effectieve gevangenisstraf. Zie A. Nuytiens, Over mythes en "urban legends": Media en politici over (de aanpak van) ernstige jeugddelinquentie, Orde van de Dag 2006, nr. 36, december 2006, (23) 26.

20 M.F. Aebi en N. Delgrande, Council of Europe. Annual Penal Statistics. Space I. Survey 2006, Lausanne, Université de Lausanne, Institut de criminologie et de droit pénal, 2007, 32. Document online te consulteren: www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/prisons_and_alternatives/statistics_space_i/Rapport%20SPACE%20I_2006_Dec.pdf

21 De vraag stelt zich of er bijvoorbeeld bij plaatsgebrek in asielcentra ook minderjarige asielzoekers uitzonderlijk naar de gevangenis verwezen worden. Een andere mogelijkheid is dat de baby's die in de gevangenis bij hun moeder verblijven in dit cijfer vervat zijn.

22 A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, o.c., 2006, 117-118.

23 A. Nuytiens, J. Christiaens en C. Eliaerts, Ernstige jeugddelinquenten gestraft? Praktijk van de uithandengeving, Gent, Academia Press, 2005, 130-131.

Dat een gevangenisverblijf nadelige gevolgen heeft, staat buiten kijf. Voor minderjarigen, maar ook voor jongvolwassenen, is de impact van een detentie zo mogelijk nog groter. Een zeer groot aantal onderzoeken in de Verenigde Staten, waar het onderbrengen van minderjarigen in gewone gevangenschappen een courante praktijk is, toont aan dat minderjarigen die in de gevangenis terechtkomen veel vaker, sneller en intensiever recidiveren dan jongeren met een gelijkwaardig profiel die binnen het jeugdsysteem blijven.²⁴ Hoewel in België geen studies met controlegroepen beschikbaar zijn, heeft onderzoek wel aangetoond dat ruim 73% van de uit handen gegeven jongeren één of meerdere keren terechtkomt in de gevangenis binnen een aantal jaar na de beslissing tot uithandengeving.²⁵ Daarenboven zetten zij in vele gevallen hun criminele carrière verder.²⁶ Naast de gevangenis als 'school of crime' en de hypotheek die een gevangenisverblijf legt op de toekomst lopen minderjarigen als kwetsbare groep ook een groter risico op slachtofferschap in de gevangenis, en hebben ze een grotere kans op psychiatrische problemen en zelfmoordpogingen ten gevolge van hun detentie.²⁷ Voor België zijn hier weinig gegevens over bekend. Uit het jaarverslag van 1999 van het vroegere Directoraat-Generaal Strafinrichtingen blijkt wel dat 1 van de 16 zelfmoorden in dat jaar in de gevangenis een minderjarige betrof.²⁸

Echter, het isoleren van minderjarigen in de gevangenis kan tevens leiden tot psychische problemen. De minderjarigen die destijds onder artikel 53 in de gevangenis terechtkwamen, hadden als rechtstreeks gevolg van de afzondering²⁹ veel minder rechten en ondergingen een zwaarder regime. Bezoek diende vooraf aangevraagd te worden, en de wandeling was een individuele aangelegenheid. De minderjarigen bleven dus een hele dag op cel, zonder enige bezigheid, behoudens tv-kijken. Van hulpverlening was weinig sprake.³⁰ Afgezien van een speciaal onthaal en een extra nauwe opvolging werd weinig met deze groep gewerkt. Er was geen opvoeder voorzien en er werden geen specifieke activiteiten georganiseerd. Veel heeft natuurlijk te maken met het feit dat deze jongeren voor slechts maximum 15 dagen in de gevangenis verbleven. Om-

dat werd vastgesteld dat minderjarigen vaak aan hun lot werden overgelaten, werd destijds in de gevangenis van Sint-Gillis een specifiek project voor minderjarigen opgericht, waarbij de jongeren o.a. intensiever werden opgevolgd door de binnen- en buitendiensten.³¹

Ook voor de jongeren die via een uithandengeving in de gevangenis terechtkomen heeft nooit enig structureel begeleidingsprogramma bestaan. Hoewel ze vaak meerderjarig zijn op het moment dat ze in de gevangenis terechtkomen ten gevolge van de uithandengeving, blijkt dat vanuit hun fragiele (persoonlijke en maatschappelijke) positie extra begeleiding onontbeerlijk is.³²

De wetwijziging van 2006

Uit voorgaande bespreking kunnen we besluiten dat het opsluiten van minderjarigen en jongvolwassenen als *ultimum remedium* beschouwd zou moeten worden. Indien toch gekozen wordt om jongeren op te sluiten, zou de detentie moeten plaatsvinden in een speciaal voor deze doelgroep ingerichte instelling opdat een aangepaste begeleiding verzekerd kan worden. Vanuit deze optiek is het dan ook positief dat ten gevolge van de recente wetwijziging, het opsluiten van minderjarigen in de gevangenis niet meer mogelijk zal zijn.

De hervorming van het jeugdrecht stond al verschillende decennia op het programma, maar verder dan het bijschaven van de wet is het nooit gekomen. Eind april 2006 brengt de 'zaak Joe Van Holsbeeck' het hervormingsdossier en in het bijzonder de discussie over de uithandengeving in een stroomversnelling. De nieuwe jeugdwet verandert heel wat aan het mechanisme van uithandengeving en bijgevolg ook aan de opsluiting van minderjarigen in de gevangenis. Sinds oktober 2007³³ worden door de jeugdrechter uit handen gegeven jongeren in geval van wanbedrijven en correctionaliseerbare misdaden berecht door een nieuwe jurisdictie, de 'uitgebreide jeugdrechtbank'. Voorheen was dit de bevoegdheid van de correctionele rechtbank. De uitgebreide jeugdrechtbank is een bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank³⁴ die bestaat uit 2 jeugd-

24 Zie o.a. J. Fagan, *The Comparative Advantage of Juvenile Versus Criminal Court Sanctions on Recidivism among Adolescent Felony Offenders*, Law and Policy, 1996, 18, 1-2, 77-114; J.C. Howell J.C., *Preventing & Reducing Juvenile Delinquency. A Comprehensive Framework*, Londen, Sage Publications, 2003; R.E. Redding, *Recidivism rates in juvenile versus criminal court*. Juvenile Justice Fact Sheet, Charlottesville, University of Virginia, Institute of Law, Psychiatry and Public Policy, 2000.

25 Voor voorhechtenissen en / of veroordelingen, al dan niet ten gevolge van de uithandengeving.

26 A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, o.c., 76-81.

27 X., *Jailing Juveniles: The Dangers of Incarcerating Youth in Adult Jails in America*. Campaign for Youth Justice Report, s.l., november 2007.

28 X., *Jaarverslag 1999*, Brussel, Directoraat-Generaal Strafinrichtingen, 1999, 108.

29 Uit onderzoek blijkt echter dat minderjarigen die in het kader van artikel 53 in de gevangenis werden geplaatst, niet altijd gescheiden werden in de praktijk. Zie: A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, o.c., 138.

30 L. Rutten, *Beschrijving van de problematiek vanuit de gevangenis*, in *Bijzonder nummer van Contact n.a.v. studiedag 'jongeren in de gevangenis'*, 1986, 92 en 95.

31 A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, o.c., 138-139.

32 A. Nuytiens, J. Christiaens, C. Eliaerts en C. Brolet, o.c., 161.

33 *De nieuwe wet wordt stapsgewijs ingevoerd. Doel is een volledige implementatie ten laatste in 2009.*

34 *Ook op niveau van het Hof van Beroep wordt zulke bijzondere kamer ingericht.*

rechters en 1 rechter uit de correctionele rechtbank. In geval van niet-correctionaliseerbare misdaden blijft de situatie ongewijzigd: deze jongeren moeten voor het Hof van Assisen verschijnen. Voor wat betreft de strafmaat kunnen uit handen gegeven jongeren niet meer veroordeeld worden tot een levenslange opsluiting; de maximumstraf is verlaagd naar 30 jaar opsluiting. De grote verdienste van de nieuwe wet is dat een uit handen gegeven minderjarige niet meer in de gevangenis kan terecht komen zolang hij minderjarig is. De voorlopige hechtenis, alsook een gevangenisstraf opgelegd door de uitgebreide jeugdrechtbank of door het Hof van Assisen, zal in de toekomst uitgevoerd worden in een gesloten federaal centrum. De definitief veroordeelde jongeren zullen gescheiden worden van de voorlopig gehechten en zullen hun straf uitzitten in de 'strafvleugel' van het centrum.³⁵ Hoewel contradictorisch,³⁶ zal in deze centra een educatieve begeleiding voorzien worden. In afwachting van de bouw van een nieuw federaal gesloten centrum in Florennes, blijft De Grubbe de enige instelling die hiervoor in aanmerking komt. Vermits deze bepaling momenteel nog niet in werking is getreden³⁷, rijst de vraag hoe dit in de praktijk ingevuld zal worden. Hopelijk wordt met deze jongeren intensief gewerkt rond relevante contextfactoren met het oog op een effectieve reïntegratie.³⁸

Naast deze positieve noot toch een aantal kanttekeningen. Ten eerste leert een gedetailleerde lezing van de wet ons dat de plaatsing in een federaal gesloten centrum (in het kader van een uithandengeving) enkel gegarandeerd is voor minderjarigen. Inmiddels meerderjarige jongeren kunnen immers in de gevangenis ondergebracht worden als er geen plaats meer is in de gesloten centra. Daarenboven kunnen meerderjarigen die het leven in het centrum ernstig verstoren of de integriteit van andere jongeren of van het personeel in gevaar brengen, naar de gevangenis overgebracht worden. Zoals aangehaald zijn uit handen gegeven jongeren in de helft van de gevallen reeds meerderjarig op het moment van de uithandengeving. De groep meerderjarigen op het moment van een voorlopige hechtenis of een gevangenisstraf zal nog veel groter zijn, de lange doorlooptijden bij het justitiële apparaat in rekening genomen. De reeds decennialang aanslepende problematiek van plaatsgebrek binnen de jeugdbescherming maakt dat we sceptisch zijn over het aandeel inmiddels meerderjarige uit handen gegeven jongeren die zullen terecht komen in de federale centra.

Er dient ten tweede gewaakt te worden over de eventuele aanzuigende werking van deze centra. Het gevaar bestaat dat ten gevolge van het wegvallen van bepaalde ethische argumenten, de jeugdrechter nu sneller tot een vrijheidsberoving zal overgaan.³⁹ Ook dit zal de praktijk moeten uitwijzen.

Conclusie

Hoewel media en politici de indruk wekken dat met de nieuwe jeugdwet een harde aanpak 'eindelijk' mogelijk wordt, geeft een analyse van de wet en van de recente hervorming Onkelinx een meer genuanceerd beeld. Enerzijds komt de hervorming niet neer op een duidelijke voorkeur van de wetgever voor een penale aanpak. Anderzijds getuigen ook de wijzigingen aan de uithandengeving niet van een uitgesproken verharding.

Maar het gebrek aan een 'penale overwinning' in de wet, betekent niet dat in de praktijk een verharding per definitie vermeden is. De vraag rijst immers op welke manier de jeugdrechters de nieuwe jeugdwet zullen toepassen. Welke aanpak voor welke jeugddelinquent verkiezen zij? Die keuzes worden echter op hun beurt gestuurd door het in de praktijk beschikbare aanbod. De vraag rijst dan ook in welke aanpak het beleid (zowel de gemeenschappen als de federale overheid) zal investeren. Zullen vooral middelen vrijgemaakt worden voor de organisatie van herstelgerichte maatregelen en zal op die manier het herstelrecht als overwinnaar uit de bus komen? Of zal er daarentegen vooral geïnvesteerd worden in federale centra voor uit handen gegeven jongeren en dus in een penale aanpak van minderjarigen?

Door de bouw van nieuwe instellingen voor uit handen gegeven jongeren kunnen jeugdrechters aangemoedigd worden om meer jongeren uit handen te geven en kan het aantal uithandengevingen stijgen. Omdat deze jongeren echter, zodra ze meerderjarig zijn, in aanmerking komen voor een transfer naar de volwassen gevangenis zou het aantal jongvolwassenen in detentie wel eens kunnen toenemen. Naast het aanwakkeren van de overbevolking in de gevangenissen rijst in dat geval bovendien de vraag naar een aangepast beleid op maat van deze jongvolwassenen.

Vanuit dergelijke bedenkingen dient dan ook de vraag gesteld te worden of de wetgever, in navolging van

35 De doelgroep van het federale centrum te Everberg is dus drieledig: 1) 'voorlopig geplaatste' minderjarigen als gevolg van plaatsgebrek in de gemeenschapsinstellingen, 2) uit handen gegeven jongeren die op hun proces wachten en 3) uit handen gegeven jongeren die een straf hebben gekregen.

36 Bij de uithandengeving wordt er immers vanuit gegaan dat de heropvoeding 'gefaald' heeft.

37 Zie voetnoot 24.

38 A. Nuytiens, *Rien ne va plus! Een kritische reflectie op de onverwachte (en ondoordachte?) facelift van de uithandengeving*, Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten 2006, 4, (281) 289-290.

39 C. Van Dijk, A. Nuytiens en C. Eliaerts, *The Referral of Juvenile Offenders to Adult Court in Belgium: Theory and Practice*, The Howard Journal of Criminal Justice 2005, 44, 2, (151) 156.

Artikel

het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, niet beter voor een afschaffing van de uithandening *tout court* had geopteerd en dus voor een volwaardig jeugdrecht met volwaardige jeugdstraffen (en instellingen) voor ernstige en/of recidiverende jeugddelinquenten. Dergelijke instellingen zouden ook meerderjarig geworden jeugddelinquenten (jongvolwassenen) moeten begeleiden in plaats van hen naar de reguliere gevangenissen door te sluisen.

Maar in tijden van maatschappelijke verharding lijkt een doordacht beleid gefundeerd op internationale regelgeving, wetenschappelijke kennis en expertise van praktijk-actoren, wel vaker het onderspit te moeten delven voor de populistische roep naar een 'harde' aanpak.

Ketens van het Heden: vrijgevochten slaven in Surinaamse gevangenissen

Elke Van Hellemont *

In juli 2004 maakte ik kennis met een republiek net boven de evenaar waar een reeks toevalligheden me in contact bracht met een onderzoeksproblematiek en -mogelijkheden. Taxichauffeurs waarschuwden me meerdere keren voor Marrons, de binnenlandbewoners van Suriname. In gesprekken met de gewezen adjunct-hoofdcommissaris van het Surinaamse Politiekorps bleek de Boslandcreoolse groep oververtegenwoordigd te zijn in de Surinaamse gevangenissen. Hoe groot deze was en of er wel gesproken kon worden van een oververtegenwoordiging, bleef een vraagstuk. Maar de Surinaamse samenleving nam aan dat er een disproportioneel aantal Boslandcreolen in de gevangenis zat, en zowel op politiek als op sociaal vlak schermde men met allerhande verklaringen. Maar een penitentiaire oververtegenwoordiging van minderheden is een fenomeen dat verder reikt dan de tropische grenzen. De bevolkingssamenstelling van menig Europese gevangenis wordt geplaagd door onevenwichtige etnische verhoudingen. Daarnaast voeden woorden als etniciteit en ras, laat staan hun connectie met criminaliteit, bepaalde criminologische discours met verhitte discussies en deze concepten inspireerden reeds een batterij aan literatuur.¹

Het wetenschappelijk onderzoek naar onevenwichtige etnische verhoudingen in een gevangenispopulatie kan men splitsen in grofweg twee onderzoekstellingen. Enerzijds zijn er theoretici die menen dat een oververtegenwoordiging veroorzaakt wordt door selectieprocessen uitgaande van politie en justitie.² Anderzijds bestaan er theorieën die er van uitgaan dat minderheden een grotere kans hebben om in een crimineel milieu terecht te komen door bepaalde socio-economische, sociale en historische factoren.³ Het essentiële verschil van deze tweedeling valt samen met hun basisassumptie omtrent het verband tussen de oververtegenwoordiging van minderheden en criminaliteit. De eerste soort theorieën gaat op zoek

naar selectieprocessen van het justitiële systeem en neemt aan dat het criminaliteitspatroon niet wezenlijk verschilt onder etniciteiten. De tweede soort theorie kadert het fenomeen in het perspectief dat minderheden proportioneel gezien daadwerkelijk meer of zichtbaardere criminaliteit zullen plegen en dat dit veroorzaakt wordt door maatschappelijke, culturele, sociale en historische factoren.⁴ Hoewel mijn persoonlijke mening uitgaat van een samenspel tussen deze twee visies, focust het onderzoek te Suriname op dit laatste uitgangspunt. De onderzoeksvraag luidde: "Wat zijn de determinanten van een oververtegenwoordiging van Marrons in Surinaamse gevangenissen?"

Een eerste deel bespreekt de Marrons als bevolkingsgroep. Het kaderen van de Marrons als bevolkingsgroep in de Surinaamse context is een vereiste wanneer men op zoek gaat naar factoren die crimineel gedrag van leden van deze groep kunnen beïnvloeden. Met een korte introductie van het theoretisch uitgangspunt van deze studie in "de mens als sociaal wezen" gaat het tweede deel in op een bespreking van het onderzoek. Dit door ten eerste de oververtegenwoordiging te schetsen en vervolgens over te gaan naar eventuele verklaringen. Er worden drie denkpijsten geschetst en vervolgens wordt één van deze drie verder uitgewerkt in een analyse van kwalitatieve data.

Suriname en Marronage

Marrons zijn een etnische minderheid van de Republiek Suriname. In 2000 waren ze ongeveer met 60.000 in Suriname. Ze waren verdeeld over 6 verschillende stammen: de Saramaca (ca. 25.000), de NDjuka of Aukaners (ca. 25.000), de Matawai (ca. 2.500), de Aluku (ca. 2500), de Paramacca (ca. 2.000) en de Kwinti (ca. 500).⁵ Toen namen ze circa 10% in van de Surinaamse bevolking, maar volgens de volkstelling van 2004 is hun

* Elke Van Hellemont is assistent in het Leuven Instituut voor Criminologie, K.U.Leuven.

1 TUNGER-TAS, J., "Ethnic minorities, social integration and crime", *European Journal on Criminal Policy and Research* 2001, (9), 5-29; PHILLIPS, C. en BOWLING, B. "Racism, Ethnicity, Crime and Criminal Justice" in Maguire, M., Morgan, R. en Reiner, R. (eds), *The Oxford Handbook of Criminology*. 3rd edition, Oxford, Oxford University Press, 2002, 610p.

2 JUNGER, M., "Studying ethnic minorities in relation to crime and police discrimination, answer to Bowling", *British Journal of Criminology* 1990, 30, (4), 493-502; WATERS, R., *Ethnic minorities and the criminal justice system*, Avebury, Avebury Aldershot, 1992, 192 p; FLOWERS, B., "Race and the system of criminal justice" in *Minorities and Criminality (Contributions in Criminology and Penology, Number 21)*, Westport, Greenwood Press, 1988, 149-162.

3 PARILLO, V., "Chapter 1: A Sociological Framework" in *Strangers to These Shores: Race and Ethnic Relations in the United States*, Boston, Allyn and Bacon, 1997, 1-123.

4 AKERS, R.L. en SELLERS C.S., "Chapter 8: Social disorganization, Anomie and Strain Theories" in *Criminological theories, introduction, evaluation and application*, fourth edition, Roxbury Publishing Company, Florida, 2004, 159-189.

5 CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, *The World Fact Book*, Suriname, 2000.

aandeel gestegen tot 15% van de totale Surinaamse bevolking.⁶ Het beeld van de Marrons wordt door de toerisme-industrie handig bespeeld in het uitdragen van Suriname vakantieland. Toeristen worden verleid met verhalen over een geromantiseerd stammenleven met een rijke traditie, betoverende beelden van idyllische plaatsen en rivieren in Suriname's oerbossen. Ze beloven een kennismaking met het onaangeraakte, het reine, het echte. Niet dat deze omschrijving helemaal onrecht doet aan de Boslandcreoolse stamgemeenschap, maar het miskent en negeert belangrijke aspecten en hardships van hun bestaan en geschiedenis. Marron, afgeleid van het Spaanse "Marronage", wat weggelopen vee betekent, is de recentste benaming die aan de Creoolse binnenlandbewoners van Suriname gegeven wordt. Nadat woorden als "Boslandcreolen" en "Bosnegers" reeds de revue passeerden, meende men dat dit concept hun status als afstammelingen van vrijgevochten plantageslaven het meest eerde en erkende. Deze slaven, ingevoerd uit de Ivoorkust van Gambia, de Goudkust van Ghana, de Slavenkust (Benin en Biafra) en van Luango (Gabon en Kongo) vluchtten vanaf het prille begin van de slavernij in 1667 naar de oerbossen van Suriname en organiseerden er doorheen de jaren een succesvol verzet tegen de plantagehouders.⁷ Tot op heden beschouwt men de Surinaamse Marronsamenleving als de enige Boslandcreoolse gemeenschap over het hele Zuid-Amerikaanse continent met een relatief autonoom politiek en cultureel leven. Gelieerd aan hun tribale woongebieden leven Marrons nog steeds in praktisch onafhankelijke gemeenschappen in een territorium dat hen toebehoort namens een eeuwenoude traditie. Ze hanteren linguïstische, culturele en politieke normen die aanzienlijk verschillen van deze van de dichtbevolkte en geürbaniseerde kustregio.⁸ De verhouding tussen deze 2 gebieden is doorheen de geschiedenis steeds gespannen geweest.⁹ De relatie van de Marrons met de kustregio kan omschreven worden als die van "een kolonie naar de koloniale overheid" toe en tot op de dag van vandaag ondervindt de Surinaamse regering moeilijkheden met het integreren van deze bevolkingsgroep in de bredere Surinaamse staat. De kustregio en het binnenland ontwikkelden immers relatief onafhankelijk van elkaar, enerzijds door de eeuwenoude isolatiepolitiek, anderzijds door de onbereikbaarheid

van sommige Boslandcreoolse gebieden. Marrons ontwikkelden eigen bestuursystemen en zelfs een eigen recht, dat officieel bekrachtigd wordt door de Vredesverdragen opgemaakt in de 18de eeuw. De Nederlandse kolonisten konden de strijd lust van de Marrons niet bemeesteren en werden gedwongen vrede met hen te sluiten. Deze verdragen hebben rechtsgeldigheid tot op de dag van vandaag.¹⁰

Suriname is het land waar de tijd maar een beperkte grip op lijkt te hebben. Haar metropool, Paramaribo, en onmiddellijke omgeving kan de vergelijking met een Europese kleinstad gegoten in tropische temperaturen, geuren en kleuren best aan, de tribale Boslandcreoolse samenlevingen verscholen achter stroomversnellingen refereren echter aan een veel vroegere tijd, de koloniale periode.

Maar door recente migratieprocessen wordt Paramaribo de thuishaven van een toenemend aantal Marrons. De eerste migratiestroom van Marrons naar de stad is tekenend voor de verhoudingen tussen het verstedelijkt gebied en de stamgemeenschappen. De bouw van het Afobaka stuwmeer in 1958 voorziet Paramaribo van elektriciteit maar had de gedwongen migratie van 6000 Marrons tot gevolg. Verdreven van traditionele woongebieden werden ze in transitdorpen geplaatst waar de elektriciteit, opgewekt uit hun onderstroomde thuishaven, hen boven de hoofden naar de stad liep, zonder dat zij er enig profijt van genoten. De onafhankelijkheid in 1975 van Suriname zorgde voor een tweede migratiestroom naar de stad. De derde migratiestroom verscherpte de negatieve gevoelens versus de Surinaamse regering. In 1986 brak de Binnenlandse Oorlog los. Deze burgeroorlog tussen de Marrons onder leiding van Bruynswijck en de soldaten van Bouterse's regering werd uitgevochten in de bossen van Suriname met als hoogtepunt de massamoord te Moiwana in '86 en veroorzaakte een Boslandcreoolse vluchtelingenstroom naar de stad.¹¹

Daarnaast zorgde de toenemende werkloosheid, onder meer doordat de Surinaamse regering traditionele goudconcessies en diamantontginning toekende aan multinationals, maar ook beperkte scholingsmogelijkheden en het hoeselbestaan, voor een toenemende aanwezigheid van (voornamelijk) Boslandcreoolse mannen in de stad.¹²

6 ALGEMEEN BUREAU VOOR STATISTIEK, *De statistieken van de volkstelling 2004 in De Ware Tijd, "Marrons verdringen Javanen van de derde etnische plaats"*, 18 november 2005.

7 PRICE, R. (ed.), *Maroon Societies, Rebel slave communities in the Americas, Maryland, The John Hopkins University Press, 1979, 443p*; HOEFTE, R., "The development of a multi-ethnic Plantation Economy: An introduction to the History of Suriname from circa 1650 to 1900" in R. HOEFTE en P. MEEL (ed.), *20th Century Suriname: Continuities and discontinuities in a new world society*, Leiden, KITLV Press, 2001, 365p; HOOGBERGEN, W., *De Bosnegers zijn gekomen: Slavernij en Rebellen in Suriname*, Amsterdam, Prometheus, 1992, 349p;

8 *Suriname bestaat uit 80% oerwoud. De kustregio betreft de overige 20% van Suriname, maar bevat bij benadering 90% van de totale bevolking van Suriname.* ST-HILAIRE, A., "Global incorporation and cultural survival: The Surinamese Maroons at the Margins of the World-system", *Journal of world-systems research* 2000, (4), 1, 101-131.

9 SCHOLTENS, B., *Bosnegers en overheid in Suriname: de ontwikkeling van een politieke verhouding 1651 – 1992, proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Katholieke Universiteit Nijmegen*, Vaco-Press n.v., 1994, 237p.

10 WIJNHOLT, M.R., *Strafrecht in Suriname*, Kluwer Deventer, 1965, 221p;

11 DE VRIES, E., *Suriname na de Binnenlandse Oorlog*, Amsterdam, KIT Publishers, 2005, 199p.

12 PRICE, R. en PRICE, S., "Maroons under assault in Suriname and French Guiana", *Cultural Survival Quarterly* 2002, 38-45.

De cultuur van Paramaribo met haar Westers getinte consumptiewijze, een inkomensgraad van een ontwikkelingsland maar met selectieve sponsering door geldstromen uit het buitenland is een veel complexere en ongelijke wereld dan het binnenland met een relatieve inkomens- en bezitsgelijkheid. Haar bevolking is ingekleurd door een langdurig proces van migratie en emigratie en heeft weinig sociale binding met elkaar. Etniciteit speelt een belangrijke rol in de verdeling van de sociale stratificatie en dat tekent zich tevens op religieus, economisch, politiek en ruimtelijk vlak. Etnische afkomst is een belangrijkere structurerende factor in deze multiculturele samenleving dan socio-economische achtergrond.¹³ Men schat de etnische samenstelling van Suriname als bestaande uit 27% Hindoestanen, 18 % Stadscreolen, 15% Javanen, 15% Marrons, 12% gemengden (interraciaal) en 6.70 % van de Surinaamse bevolking behoort tot de categorie "overige" (o.a. Gyanezen, Chinezen, Columbianen, Nederlanders, ...). De Marrons bevinden zich aan de bodem van de Surinaamse hiërarchie. De attitude van wel onderwezen Stadscreolen tegenover de Boslandcreolen varieert van paternalisme tot verachting. Een lage sociale klasse, gebrek aan familiebanden, etnische vooroordelen en een laag onderwijsniveau heeft voor vele Marrons de toegang tot de meeste jobs in de publieke sector, Surinames grootste bron van inkomen, ontzegd. De negatieve attitude van de stadsbevolking tegenover Marrons neigt hen te marginaliseren in de stedelijke samenleving.¹⁴

De mens als een sociaal wezen

Om uit te maken welke maatschappelijke factoren relevant zijn in het zoeken naar criminaliteitsbevorderende factoren heeft men een theoretisch kader nodig. Die theorie voorziet een onderzoek van een conceptuele ruggengraat en richt de observatie van de onderzoeker. Als men Howard Becker (1970) mag geloven hangt het kiezen van dit kader voor een groot deel af van de persoonlijke keuze van de onderzoeker zelf. Het belangrijkste is te weten wat je kiest, wanneer je kiest. In mijn keuze liet ik me leiden door het mensbeeld waar ik in geloof. Deze mensbeelden vindt men zelden expliciet terug in een theoretisch werk, alhoewel ze de achtergrond en de basis vormen waarop een theorie berust.¹⁵ Dit onderzoek gaat ervan uit dat mensen niet crimineel geaard zijn, dat mensen geloven in de spelregels van hun maatschappij en dat ieder een motivatie nodig heeft vooraleer over te gaan naar regelovertredend gedrag. Dit gegeven en het explorerend karakter van het onderzoek bracht me bij

de General Strain Theory van Robert Agnew. Volgens Agnew's theorie is crimineel gedrag aanpassingsgedrag dat antwoordt op stress (spanning), eender op welke manier deze stress opgelopen werd. Individuen die spanning ervaren, ontwikkelen negatieve emoties. Deze negatieve emoties veroorzaken een interne druk binnen het individu. Om zich aan deze druk te onttrekken of om ze te verminderen gaan individuen aanpassingstechnieken hanteren (coping). Eén van deze aanpassingstechnieken is criminaliteit. Agnew's (2005) theorie voorziet in een waaier van concepten, factoren en conditionerende variabelen. De concepten gebruikt in de bespreking van de onderzoeksresultaten zijn dan ook afkomstig van zijn theorie.

Werkend als sociaal werkster bij Delinquentenzorg op het Directoraat van het Ministerie van Politie en Justitie was mijn onderzoeksveld, de Surinaamse gevangenis, bereikbaar en het vergemakkelijkt contact met Surinaamse gedetineerden aanzienlijk. Ik werkte vijf maanden zowel in de Centrale Penitentiaire Instelling (open gevangenis), als in PID, de penitentiaire Instelling van Duisburg (zwaar bewaakte gesloten gevangenis). Voor dit onderzoek nam ik 28 interviews af van gedetineerde Marrons en het opmaken van VI-rapporten bracht me in contact met andere etniciteiten en maakte vergelijking mogelijk. Daarnaast kreeg ik toegang tot de data van de gevangenen wat het mogelijk maakte een dataset te maken van de totale gevangenispopulatie van Suriname, een 676 gedetineerden.

Een schets van de oververtegenwoordiging van Marrons

Vooraleer over te gaan tot de uiteenzetting ter verklaring van het fenomeen, is het in kaart brengen van de gedetineerdenpopulatie en het Boslandcreools aandeel ervan in het bijzonder een welkom kader ter interpretatie van de kwalitatieve data. Enkele kanttekeningen bij de operationalisering van de concepten is noodzakelijk wil men de kwantitatieve data op een gepaste manier vatten.

De variabele "landaard" betreft de etniciteit van de betrokkene waarbij er zowel rekening werd gehouden met nationaliteit als etniciteit. Vooral de afbakening van de respondenten met een Boslandcreoolse etniciteit is specifiek en kent een zekere uitval. Ten eerste omdat enkel de Marrons met een Surinaamse nationaliteit opgenomen werden als zijnde "Marron", hoewel de grens met Frans Guyana ook gekenmerkt wordt als leefgebied van Marrons met Surinaamse roots. Ten tweede zijn Marrons weigerachtig hun landaard op

13 DE BRUIJNE, A. "A City an a Nation, Demographic Trends and Socioeconomic Development in Urbanizing Suriname" in R. HOEFTE en P. MEEL (ed.), 20th Century Suriname: Continuities and discontinuities in a new world society, Leiden, KITLV Press, 2001, 365p.

14 ST-HILAIRE, A., "Global incorporation and cultural survival: The Surinamese Maroons at the Margins of the World-system", Journal of world-systems research 2000, (4), 1, 101-131.

15 PATERNOSTER, R. en BACHMAN, R., "Chapter 1: "The Structure and Relevance of Theory in Criminology" in Explaining criminals and crime Essays in contemporary Criminological Theory first edition, Maryland, Roxbury Publishing Company, 2000, 346p.

te geven, een informele navraag in één van de drie gevangenisbestanden leidde tot een verdubbeling van het aantal Marrons vergeleken met het officiële aantal. Men kan aannemen dat het aantal Boslandcreolen in de gevangenis van Suriname ook in dit gegevensbestand onderschat is. "Stadscreolen" zijn afstammelingen van de Afrikaanse slaven die vrijkwamen bij de afschaffing van de slavernij in 1863 (zo'n honderd jaar nadat de vrijheid van de eerste Marronstammen erkend werd). Zij bleven rondom Paramaribo wonen. De groep "Jachin" is een groep samengesteld uit 31 Javanen, 3 Chinezen en 11 Indianen. De Javanen zijn afstammelingen van de gastarbeiders afkomstig van Java. De groep "Hindoestanen" zijn deze personen die afstammen van voorouders met Indische afkomst. Het label "buitenlander" beslaat alle gedetineerden met een andere nationaliteit dan de Surinaamse. Deze categorie bestond uit 70 personen of 10.4% van de totale gevangenisbevolking. Ze omvat 10 Brazilianen, 32 Guyanezen, 16 Nederlanders, 9 Colombianen, 1 Guinees, 1 Spanjaard en 1 Zuid-Afrikaan. Gemengden, ook *moxi* genoemd, zijn deze personen wiens ouders een verschillende etnische afstamming hebben, maar een Surinaamse nationaliteit. Bij de variabele *delict* ligt de nadruk op geweldsdelicten en meer bepaald op roof, dit enerzijds om de publieke opinie over de delictsaar van Boslandcreoolse gevangenen te toetsen aan de penitentiaire werkelijkheid en anderzijds omdat de meeste Boslandcreoolse gevangenen inderdaad voor roof bleken veroordeeld te zijn. Bijgevolg zal in de dataset een gedetineerde die veroordeeld is voor overtreding van meerdere artikelen waarvan één "art. 372" is (diefstal met geweldpleging), onderverdeeld worden in de categorie "roof + roofcombinaties". De categorie "moord + doodslag + zware MHD (mishandeling met de dood tot gevolg)" bestaat uit alle geweldsdelicten met dodelijke afloop. In de ca-

tegorie "andere geweldsdelicten" komen voornamelijk overtredingen voor op art. 362 (zware mishandeling) of mishandeling zonder dodelijke afloop. De groep "zedendelicten" bevat delicten zoals ontucht en verkrachting. De categorie "overige" bevat misdrijven zoals diefstal zonder geweld, heling, ...

Zoals af te leiden uit de tabel bedroeg het gevangenispercentage van de Marrons 9% meer dan het aandeel in de Surinaamse bevolking. Opvallend is dat het extra aandeel Stadscreolen nog hoger lijkt te liggen. Men dient echter op te merken, gezien de hierboven weergegeven vaststelling, dat het aandeel Stadscreolen waarschijnlijk overschat is ten nadele van het aandeel Marrons in de Surinaamse gevangenis. In de gevangenisdata komen Marrons naar voren als de jongste gedetineerden, uitgezonderd de groep "gemengden" zijn ze gemiddeld gezien 2 jaar jonger dan Stadscreolen en 6-7 jaar jonger dan de groep Jachin, Hinduostanen en Buitenlanders.¹⁶ Marrons vertoonden een behoorlijk afgetekend delictsprofiel. Van alle gedetineerde Boslandcreolen zit 63% een straf uit voor het veroordeeld zijn voor roof. Maar ook een aanzienlijk aandeel Stadscreolen en gedetineerden van de groep Gemengd (respectievelijk 45% Stadscreolen en 43% Gemengden) zitten een straf uit na veroordeling voor een vorm van roof. Het tweede grootste aandeel Marrons (16%) zit een straf uit vanwege een veroordeling tot moord of doodslag. In deze categorie zijn de Hinduostanen het hoogst vertegenwoordigd met 27%. Het derde grootste aandeel Marrons bedraagt 11% en bevindt zich in de restcategorie "andere delicten" (zedendelicten en overige delicten). In deze categorie is de groep "Jachin" het meest vertegenwoordigd met 36%. Tenslotte is 10% van de gedetineerde Marrons veroordeeld voor een drugsdelict. Bij deze delictsoort

	% Gevangenispopulatie	% Volkstelling	%Verschil
Marrons	24.01	15.00	+09.01
Stadscreolen	29.70	18.00	+11.70
Javanen	4.60	15.00	-10.40
Hindoestanen	14.30	27.00	-12.70
Gemengden	14.80	12.00	+02.80
Overige	12.50	6.70	+05.80
Totaal	99.91	93.700	100

Tabel 1 Vergelijking Surinaams gevangenispercentage in de periode van 1 okt. tot 2 nov. 2005 met het Surinaams bevolkingspercentage 2004

¹⁶ Voor de exacte gegevens, tabellen en statistieken, raadpleeg "Ketens van het Heden : De oververtegenwoordiging van Marrons in Surinaamse gevangenis: een empirische bijdrage." op www.thesis.net.

blijken vooral de Buitenlanders het hoogst vertegenwoordigd te zijn met een aandeel van 36% van alle veroordeelden voor drugsdelicten. Dit zou slechts een zonderling mogen verrassen aangezien Suriname bekend staat als één van de belangrijkste transitlanden van voornamelijk Colombiaanse drugshandel naar Europa. Veel van deze gedetineerden waren dan ook bolletjesslikkers, verpakkers of stromannen. Wanneer men alle geweldsdelicten samenvoegt en de Stadscreolen en Marrons vanwege een gelijkaardig profiel afzet tegen de andere bevolkingsgroepen komt men tot onderstaande verdeling.

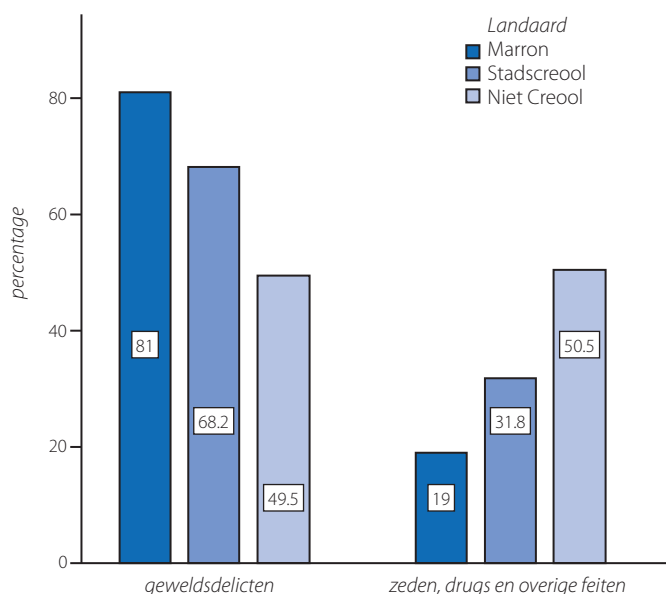
Uit de staafdiagram kan men afleiden dat zowel Marrons als Stadscreolen sterk vertegenwoordigd zijn binnen de categorie van geweldsdelicten. Vooral Marrons zijn veroordeeld naar aanleiding van een geweldsdelict, 81% van alle gedetineerde Marrons zit een straf uit naar aanleiding tot een veroordeling van een geweldsdelict. Toch zijn ook bij Stadscreolen geweldsdelicten een veel voorkomende aanleiding tot veroordeling, het aandeel voor geweldsdelicten veroordeelde Stadscreolen bedraagt 68.2%.

Wetende dat Marrons en Stadscreolen sterk vertegenwoordigd zijn in roof en geweldsdelicten is de neiging snel aanwezig om te concluderen dat het behoren tot deze etniciteit een oorzakelijke factor is voor het plegen van een roof. Wanneer men echter de gemiddelde leeftijd van Marrons, Stadscreolen en andere etniciteiten dieper uitwerkt, kan men vaststellen dat

leeftijd eerder een rol zal spelen. Over alle etniciteiten heen ziet men immers hetzelfde patroon, namelijk dat de veroordeelden van roof ongeacht de etniciteit significant jonger zijn dan de veroordeelden tot andere delicten. Bij Marrons valt het echter wel op dat degenen die niet voor roof veroordeeld zijn ook significant jonger zijn dan alle andere etniciteiten wanneer ze niet voor roof veroordeeld zijn.

Marrons oververtegenwoordigd?

Maar het extra aandeel Marrons blijft een feit en er bieden zich meerdere denkrichtingen aan om dit te verklaren. Een eerste verklaring kan zijn dat er momenteel meer jeugdigen zijn onder Marrons, waardoor er niet noodzakelijk sprake is van extra factoren waardoor Boslandcreoolse jongeren over gaan tot roof. In dat geval is de verhouding tussen jonge Boslandcreolen en oudere Boslandcreolen in vergelijking met deze verhouding bij andere etniciteiten ongelijker verdeeld in het voordeel van de jonge Marrons. De oververtegenwoordiging van Marrons kan vanuit deze zienswijze dus verklaard worden door louter demografische factoren. Het zou interessant zijn om dit na te gaan met de bevolkingsgegevens. Een tweede verklaring kan zijn dat delicten die Marrons plegen sneller door justitie benoemd worden als roof omwille van de veroordelen die er heersen over het delicttype van Marrons. Dat zou men

Figuur 3.1 Verdeling veroordeling bij Boslandcreoolse, Stadscreoolse en Niet-creoolse gedetineerden in de periode van 1 okt. tot 2 nov. 2005 met nadruk op geweldsdelicten en zeden-, drugs- en overige feiten.

(I) landdelict	(J) landdelict	Vershil (I-J)	Sig.
Marron-roof	Marron-andere	-4.4*	.000
	Stadscreool-roof	-0.74	.999
	Stadscreool-andere	-6.24*	.000
	Overige-roof	-0.66	1.000
	Overige-andere	-8.90*	.000
Marron-andere	Marron-roof	4.40*	.000
	Stadscreool-roof	3.70*	.012
	Stadscreool-andere	-1.90	.826
	Overige-roof	3.70*	.020
	Overige-andere	-4.50*	.000

Tabel 3.1 Tamhane test bij ongelijke varianties: gemiddelde leeftijd per delict per etniciteit in Suriname

kunnen achterhalen aan de hand van onderzoek naar het "sentencing" in de Surinaamse Justitie. Ten derde zou het grote roofaandeel van Marrons kunnen wijzen op een grotere aanwezigheid van factoren of extra factoren die ervoor zorgen dat vooral Boslandcreoolse jongvolwassenen overgaan tot roof. Alleszins lijkt het zicht krijgen op de beweegredenen van Marrons om over te gaan tot roof of andere delicten noodzakelijk als indicatoren voor Boslandcreoolse gedetineerden. Het is deze zienswijze die uitgediept zal worden in het kwalitatief luik. De analyse focust op een vergelijking tussen Boslandcreoolse gedetineerden die veroordeeld zijn voor een geweldsdelict en deze die een straf uitzitten voor een geweldloos delict. Uit de grafieken is immers gebleken dat de oververtegenwoordiging van Boslandcreolen voornamelijk bepaald wordt door de oververtegenwoordiging van Marrons in geweldsdelicten en meer specifiek in roofzaken. In het beantwoorden van de algemene onderzoeksvraag kwam dit dan ook specifiek aan bod.

Interviews met gedetineerde Marrons

Wanneer de interviews gefilterd werden door Agnews theorie kwamen statusdeprivatie (het wegnemen van menselijke waardigheid), discriminatie en racisme naar voren als de drie belangrijkste oorzaken voor crimineel gedrag bij Marrons. Of Marrons daadwerkelijk belaagd werden in deze drie factoren was weinig relevant voor het onderzoek. Het gaat immers over het hebben van subjectieve spanning, over het gediscrimineerd voelen, niet over het daadwerkelijk gediscrimineerd worden vanuit het standpunt van een neutrale derde. Deze concepten lijken ver weg te staan van het alledaagse denken over oorzakelijke factoren voor het plegen van gewelddadige vermogensdelicten. Wanneer je Marrons, veroordeeld voor roof, vroeg naar de motivatie voor hun gedrag dan gaven ze wel de te voorspellen antwoorden: het willen hebben van juwelen, dure merkkledij, accessoires, mooie auto's en huizen, ... Alles wat geconnoteerd werd met "het goed hebben", "niet arm zijn", met status. Maar menig mens streeft status na en op zichzelf staand kunnen ze niet gezien worden als oorzakelijke factoren voor regelovertrekend gedrag. Gekeken naar de levensloop van de gedetineerden kan men stellen dat deze gekenmerkt wordt door wisselende woonplaatsen, schoolgevechten, vroege schoolverlating, gezinsgeweld en armoede. Vooral dit laatste gegeven zou in combinatie met statusdeprivatie hun regelovertrekend gedrag kunnen verklaren. Maar armoede kan niet verklaren waarom ze geweld gebruiken bij hun overvallen, immers als je de the-

orie doorredeneert waarbij de enige motivatie voor regelovertrekend gedrag het vergaren van statussymbolen is ter compensatie van armoede dan zou stelen genoeg moeten zijn voor het aanpakken van deze economische druk. Het gebruik van geweld was vaker slechts een middel om succesvol te kunnen stelen, toch werden meerdere roofovervallen door Marrons gekenmerkt door excessief gebruik van geweld. Wat kon dit verklaren?

Het gebruik van geweld

Onderzoek identificeert boosheid als een belangrijke creërende factor van geweld.¹⁷ Hoe groter de sterkte en hoe groter het onrechtvaardigheidsgevoel bij een spanningsgenererende factor, hoe groter de kans dat deze zal bijdragen tot boosheid. De sterkte of magnitude van een spanningsvorm hangt af van de impact, de frequentie, de recentheid of de duur van een factor. Hier kwam *racisme* als belangrijkste factor in het creëren van boosheid naar voren. Marrons worden al van jongs af aan geconfronteerd met veroordelen omtrent hun etniciteit via Djukapesterijen.

G: Als ze riepen: "hé Djuka" en het gebruikt als scheldnaam. Ja, dat treft me helemaal diep in mijn hart. Toen toch. Toen zou ik heel boos geworden zijn. Maar als ze me zeggen: (in Sranan) "Hé jji, je kan niets, enkel door het bos wandelen, je kinderen zijn gek, je kan niet dit, je kan niet dat." Dan word ik echt boos. Ja, kabels gingen helemaal los in mijn hoofd.

Nauw verwant met racisme en bijna even boosheid bevorderend komen de factoren discriminatie en statusdeprivatie voor. In het algemeen kan men stellen dat ze zich als kind nog niet bekommerden om status en ze zaken nog niet konden benoemen als zijnde discriminatoir. Statusdeprivatie en discriminatie treden later op de voorgrond dan de Djukapesterijen en komen vooral naar voren bij het ouder worden. De eerste confrontatie met statusdeprivatie gebeurt meestal in een cruciale periode, namelijk tijdens deze levensfase die elke jongere doormaakt waarin hij/zij strubbelt met identiteit en op zoek gaat naar zijn/haar plaats in de maatschappij, beter bekend als de pubertijd. De boosheid vanuit deze 3 spanningsvormen was vooral gericht op één specifieke bevolkingsgroep. Wanneer men het slachtofferpatroon van Boslandcreoolse overvallers bekijkt, springt één constante in het oog, praktisch alle slachtoffers zijn mensen van Hindoestaanse afkomst.

I: En waarom denk je dat Hindoestanen die haat maken?

G: Want zij doen die dingen: status, scheld mensen

¹⁷ AGNEW, R., "Building on the foundation of General Strain Theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency", *Journal of research in crime and delinquency* 2000, 38, (4), 319-361; JANG, S.J. en JOHNSON, R.H., "Strain, Negative Emotions, and Deviant Coping Among African Americans: A test of General Strain Theory", *Journal of quantitative Criminology* 2003, (19), 1, 79 – 105.

uit, zoveel dingen doen ze, ja toch? Zo zie je, wanneer we mensen gaan roven toch, ze gaan die ander volk niet roven maar meer die Hindoestanen, toch? Maar door die haat toch?

I: Wanneer jij roofde, was dat dan tegen Hindoestanen?

G: Ja.

Gevraagd naar de reden hiervoor waren de antwoorden zeer divers. Sommigen gaven aan dat het gewoon de rijkste bevolkingsgroep is en dat roven bij hen meer oplevert. Voor nog anderen waren de roven een vorm van compenserende criminaliteit. Het ging dan over het compenseren van onbetaalde schulden van drugs- en goudhandel waarbij het geweld een afschrikkings- en waarschuwingsmiddel was. Maar de overigen brachten een haat aan tegen die groep vanwege ervaringen met pesterijen, minachting en discriminatie, maar ook een aangeleerde aversie door vrienden of familieleden. Het buitensporig gebruik van geweld verklaarden ze dan ook vanuit dit gegeven.

I: Maar wat zeiden ze dan over Hindoestanen?

G: Wel van alles, hoe slecht ze waren, hoe gierig ze waren, al dat soort dingen.

I: Kun je je herinneren hoeveel roven je gepleegd hebt voor je overging tot roofmoord?

G: Zo, ik zou ze moeten categoriseren of het om een beroving gaat, een roofoverval of om echt zware criminaliteit. Misschien een stuk of vijf. ...

I: Wat is dan echt zwaar?

G: Nou, dan ... met veel bloed enzo en daarna, ja geweld, extra geweld enzo.

I: Waarom dat extra geweld dan?

G: Ja, goh (kijkt naar de grond en twijfelt) ... als ik er zo naar terugkijk, had ik niet echt een reden. Er was alleen die haat. Haat naar alles wat niet zwart was, wat geen creool was en dan euh... ik gebruikte ook geweld alsof het niet om mensen ging en dan euhm...

I: Wat deed je dan?

G: Nou, hakken, steken, slaan, en euhm mishandelen en euh martelen als het ware, mijn motief was geld, maar om eerlijk te zijn, als ik terugblik naar de daden die ik gedaan heb, dan euh geraak ik niet verder dan haat en geldingsdrang, denk ik, voel ik.

Ook in de gevangeniswereld waren er voelbare spanningen tussen deze twee bevolkingsgroepen. Boslandcreoolse gevangenen hadden het over mishandeling, minachting en discriminatie in de rechtszaal. Aangezien justitie grotendeels van Hindoestaanse afkomst is, de gevangenisbevolking voor 60% bestaat uit creolen met daarbij een ondervetegenwoordiging van 13% bij de Hindoestaanse gevangenisbevolking verdient dit gegeven verder onderzocht te worden.

Armoede, boosheid en statusdeprivatie verklaren het criminaliteitspatroon bij Marrons?

Wanneer men enkel de Boslandcreoolse groep in beschouwing neemt, zou dit inderdaad de conclusie zijn. De Marrons zijn als etnische gemeenschap ingeweven in een uitgebreid netwerk van historische, sociale, maatschappelijke en omgevingsfactoren die kunnen verklaren waarom ze zich boos, achtergesteld en gediscrimineerd voelen. Ze hebben meer dan bronnen genoeg om uit te putten in een poging hun gevoelens te verklaren. Maar dit concluderen zou onrecht doen aan alle Marrons die geen criminaliteit plegen en even goed te lijden hebben onder armoede, discriminatie en statusdeprivatie. Daarnaast zou het de realiteit van andere etniciteiten ook miskennen. Suriname is een ontwikkelingsland en armoede is niet beperkt tot de Boslandcreoolse gemeenschap. En daarnaast snijdt het mes van racisme aan twee kanten. Alhoewel Marrons menen dat Hindoestanen racistische gedachten hadden tegenover hun bevolkingsgroep, was het omgekeerde even zeer waar. Slachtoffers van hun roven meenden dat de Marrons racistische gedachten hadden tegenover hen. Uit dagelijkse gesprekken kwam naar voren dat Javanen, Hindoestanen en Stadscreolen ook te lijden hadden onder discriminatie in het zoeken naar werkgelegenheid omwille van hun etnische afkomst, ze even goed gepest werden met stereotypen en ook zij meenden dus te lijden onder discriminatie, statusdeprivatie en racisme.

Daarnaast waren er opmerkelijke verschillen tussen Boslandcreoolse gedetineerden in motivatie voor het stellen van regelovertredend gedrag en hun criminaliteitspatroon. Het doorrennen van Agnew's theorie liet me dus achter met een onbehagen, een gemis om te kunnen differentiëren tussen deze Marrons en om datgene te benoemen wat de theorie slechts raakte. Zo kwam ik tot het opmaken van een typologie van Boslandcreoolse gedetineerden die bestond uit Boslandcreoolse regelovertreders, Wannabe's en Navolgers. Typologieën zijn echter nooit exclusief noch exhaustief, maar de categorieën dienden voornamelijk om deze spanningsvorm te identificeren die in mijn mening slechts door Agnew geraakt werd. De eerste categorie bestaat uit Boslandcreoolse regelovertreders. Het zijn voornamelijk oudere Marrons die sporadisch een delict plegen ten einde rekeningen te kunnen betalen. Hun criminaliteitspatroon wordt gekenmerkt door een afwezigheid van geweld, bij roven besturen zij de vluchtauto. Hun levensstijl is erg gewoontjes, ze ambiëren geen uiterlijke status en ondervinden naar eigen zeggen weinig last van discriminatie en racisme. De tweede categorie "Wannabe's" zijn deze jongeren wiens motivatie voortkwam uit het nastreven van een zekere levensstijl die hun leven ontdeed van de druk

die voortkomt uit discriminatie, racisme en/of statusdeprivatie. Ze doen meer dan het enkel wegwerken van armoede om te overleven, het gaat hen om het handhaven van een levensstijl gebaseerd op wat in Suriname een "Wakaman" genoemd wordt. Wakaman betekent letterlijk "zwerfer", in Suriname bedoelt men met dit gezegde: de man die hier en daar gaat, op zoek naar eigen voordeel. Ik doel met "Wakaman" op een levensinstelling omschreven door Grund en Blanken¹⁸ in een onderzoek naar drugsgebruik onder Surinaamse jongeren in Nederland.

Many Surinamese youngsters who loiter at street corners like to see themselves as 'hosselaar' or 'wakaman'. They hustle not merely from necessity, but also by choice. This specific lifestyle includes specified (ritualized) behaviors, rules, style of appearance and language often referred to as a 'bricolage'. Although hosselen in the larger Surinamese community in the Netherlands is viewed as a substandard activity, for these young men the role of wakaman is an attractive identity. A comparison with the 'player', the black American hustler is not unreasonable, since in dress and styling the wakamen resemble this cool and stylish type of dealer/user to a great degree ... Both Kaplan and Buiks suggest that the diffusion mechanism of black American (street) culture was presumably through mass media such as television and movies with black ghetto themes --the so-called 'blacxploitation' Bmovies, which were distributed en masse internationally.

De derde categorie, Navolgers, tenslotte maken een kering mee, ze switchen in criminele motivatie van het wegwerken van armoede (zoals een regelvertreder) naar relatieve armoede. Het enige waardoor ze verschillen van een Wannabe is hun initiële motivatie. Ze ambiëren het niet bij de start van regelvertredend gedrag, maar gaande weg krijgen ze ambitie. De vraag stelde zich snel: Wat veroorzaakt die kering? Opvallend was het langdurige verblijf van de oudere Boslandcreoolse mannen in het binnenland en hun beeld van de stad als een oord des verderf. Na wat onderzoek in enkele stammen van de Saramakaaners bleken deze Regelvertreders een straf van de stam te vrezen, namelijk sociale uitsluiting.¹⁹ Deze Marrons hadden nog sterke banden met de achterban in de stamgemeenschap, van discriminatie en racisme hadden zij niet zoveel last omdat ze vasthielden aan een zeker isolement en een apathie tegenover het leven in de stad door een sterke focus op de stam. Maar ook bij Wannabe's en Navolgers kon men stamelementen terug vinden. Die beperkten zich echter vooral tot heroïseren van het slavenverleiden en hun identiteit als moedige strijders die niemand

kan beheersen. Zij benadrukken hoe fel ze onder vuur gelegen hebben met de identiteit van Marron. In tegenstelling tot Regelvertreders laten Wannabe's en Navolgers de stamcultuur grotendeels los of ze hebben deze nooit echt geïnternaliseerd door een erg vroege komst naar de stad. Daar komen ze wel in contact met deze manier van leven die door de ouders meestal nog gevolgd wordt, maar ze maken zich deze cultuur niet meer eigen, grotendeels omdat het referentiekader ontbreekt. Daarbovenop komt deze levenswijze onder druk te staan door vooroordelen en houdingen van minachting die er in de stad heersen tegen de Boslandcreoolse identiteit. Maar ook de verlokkingen van de stad, waar in de inleiding reeds geduid werd op het sterk consumptiekarakter ervan, zorgen ervoor dat jonge Marrons die traditionele identiteit loslaten. Boslandcreolen ondervinden dus niet alleen spanning uit racisme, statusdeprivatie en discriminatie, maar ook beleven ze een bredere en meer overkoepelende spanning, namelijk identiteitsspanning.

Jonge Marrons dragen het vrijgevochten slavenverleiden erg hoog in het vaandel en dit kan verklaren waarom een rebellerend rolmodel voor hen aantrekkelijker is in hun zoektocht naar identiteit. Waar Regelvertreders zich terugtrekken naar het isolement van het stammenleven ter neutralisatie van ervaren druk, gaan Wannabe's en Navolgers op zoek naar een rolmodel dat spanningsvormen erkent en in een manier voorziet om hieraan tegemoet te komen. En hier komt het rolmodel van de Wakaman op de proppen. Zoals in het onderzoek van Blanken en Grund naar voren kwam, lijkt de levensvisie en –wijze van een Wakaman erg op deze van een Amerikaanse hosselaar. Geïnspireerd door een college van een Canadese professor over de rapcultuur en het effect op jongeren, maar ook met Andersons "Code of the streets" in het achterhoofd, voegde ik een nieuwe vraag toe aan mijn vragenlijst. Een vraag die iedere respondent, na bevestiging te zijn over criminele motivaties en aanleiding, vaak behoorlijk in de war bracht. "Sortu poku ju e lobi?" of "Naar welke muziek luister je graag?" De ouderen antwoorden traditionele muziek en de jongeren verkozen een combinatie van deze muziek en R'n B. Gevraagd naar artiestennamen kwam Fifty Cent regelmatig terug. Wanneer ik hen vroeg naar wat Fifty Cent dan wel zong, konden de meesten niet antwoorden. De invloed die deze rapcultuur had op deze respondenten kan niet beter verwoord worden dan door de respondenten zelf:

"Kijk, men gaat zitten en kijken naar een videoclip naar hoe Amerikanen in een Rolls Royce rijden en allerlei grote kettingen aanhebben en euhm en die mensen als het

18 C.J.P.GRUND en BLANKEN P., "Chapter 3: The diffusion of the Chasing Ritual in the Netherlands: 3.2.7. Cultural specific Coping strategies." in From chasing the dragon to Chineseen, the diffusion of heroin smoking in the Netherlands, <http://www.drugtext.org/library/books/grund/CHASDRAG.html#JeanPaul1%20C%20GrundPeter%20Blanken>.

19 Meer over bestraffing bij Marrons kan men vinden in M.R. WIJNHOLT, Strafrecht in Suriname, Kluwer Deventer, 1965, 221p. en een recent krantenartikel dat de actualiteit van deze manier van straffen onder Marrons aanduidt: F. ZANDGROND, "Granmans willen traditionele straf voor ontvoering", De Ware Tijd, 8 juni 2006.

ware als hun rolmodellen stellen, en ook daadwerkelijk proberen om er zo uit te zien straks als men hieruit gaat. En om er zo uit te zien moet je aan cocaïne verkoop doen of je moet een rover zijn. Alleen op die manier, als je al niet geschoold bent, kom je alleen op die manier aan dat geld, om er zo uit te gaan zien als die Amerikaan in die videoclip. Neem Fifty Cent, dat zijn die rolmodellen van die echt jonge jongens hier. Vandaar dat ze hun lichaam vol tatoeëren en zo. Als je naar die videoclip gaat zitten kijken en die man heeft een bepaalde tatoeage, dan lopen de mannen hier morgen met diezelfde tatoeage rond. Dat is wat je kan bereiken, dat kan je met je handen grijpen, je bent hier dus nu kan je een tatoeage aanbrenge. Als je buitenkomt dan heb je zelfs de mogelijkheid om diezelfde auto te kopen, ten minste als je crimineel bezig bent en durft en dan euh veel later misschien ook dat geld. En dat is wat de mannen hier bezig houdt, video clips, video clips zitten kijken...

Als Toni Braxton haar haren knipt dan loopt morgen een hele hoop van Suriname, onze vrouwen, met dat geknipt haar. Dat weten we, dat is al gebeurd. Dat leeft bij de mensen en die mannen zijn crimineel bezig en voor de jeugd is het nu een koud kunstje om krachttermen uit te schelden want ze horen het van Fifty Cent. Dus van hierbinnen uit en dus dan euh een groot deel van die mannen van die jongeren die echt niet aan verbetering denken, neemt dat een grote rol in.

Het is nu ongeveer twee uren als je nu even zou langslopen op de afdeling dan euh op elke afdeling heb je 3 tot 4 televisies. Dan zit iedereen voor de buis. Ja, misschien een paar mannen niet die al veel ouder zijn, maar euh nu op dit moment zitten al die jonge kerels voor de buis om naar die video clips te kijken, diezelfde video clips van gisteren en van eergisteren en ze kijken nog steeds ernaar vandaag. En euhm, het gaat zeker niet om de muziek, want de meeste mannen verstaan helemaal niet wat die Amerikanen zeggen, ik versta ook niet wat ze zeggen, en euh men luistert, men kijkt... hoe schaars geklede vrouwen op de beeldbuis dan euh geweld bezingen, het is een rage."

Deze vergelijking vind je bij Wannabe's en Gonnabe's ook terug. Je hoort het aan hun woordgebruik als "getto" en "flexi zijn." Maar ook het pronken met goud, auto's en het hebben van veel vrouwen komt overeen met de levensstijl van deze Amerikaanse hosselaars. Menig predikant zou zich laten verleiden tot het wijzen met een beschuldigende vinger naar rapartiesten als veroorzakers van criminaliteit, maar dat is wat kortzichtig en misschien zelfs wat naïef. Wanneer men de levensstijl van deze "Wakamen" nader bekijkt, kan men vaststellen dat er veel overeenkomsten zijn met wat Anderson de "code of the streets" noemt. En dan komen we terecht in de hele "Street Culture" literatuur en bewandelen we het door Elijah Anderson gelegde pad. Hoever de Surinaamse en Amerikaanse straatcode overeenkomen is niet gekend en is een onderzoek op zich waard, maar zoals de kleine beschrijving van deze code in het citaat van Blanken en Grund weergeeft, vertonen de Wakamancultuur en straatcultuur alleszins

sterke overeenkomsten. Anderson, gevraagd naar de ontstaansredenen van deze straatcultuur, poneert: "The code of the streets is actually a cultural adaptation to a profound lack of faith in the police and the judicial system. The justice system is often viewed as a hostile imposition rather than a social institution that serves the community"²⁰ Zoals reeds aan bod kwam, is de relatie tussen de stad en het binnenland erg gespannen en gekenmerkt door een wederzijds wantrouwen. Dit gebrek aan vertrouwen bevindt zich bij Marrons niet alleen op het niveau van justitie maar op het niveau van de hele Surinaamse regering. Maar ook de basisbehoefte waaraan deze code moet voldoen is expliciet aanwezig bij Marrons. Bij de analyse werden racisme, discriminatie en statusdeprivatie herkend als belangrijkste spanningsvormen bij de Wannabe's en Gonnabe's. Anderson stelt: "At the heart of the code is the issue of respect – loosely defined as being treated 'right' or granted the deference one deserves."

Het zou dus kort door de bocht zijn om te denken dat enkel Boslandcreolen aan deze levensstijl deelnemen. In Amerika kennen ze het fenomeen, in België kan je er vormen van terugvinden. En zelfs in Suriname zie je, wanneer je doorheen de straten van Paramaribo loopt, dat het niet enkel de Boslandcreolen zijn die aan deze manier van leven deelnemen. Voor alle etniciteiten is het dagelijkse leven in Suriname een strijd om het behoud van de traditie en daarmee ook de zekerheid van hun cultuur. Elke jongere in Suriname wordt geconfronteerd met het anders zijn van de eigen traditie vergeleken met deze van alle andere culturen, waarmee ze dagelijks in contact komen en traditie conflicteert vaak met de culturele mengelmoes van Paramaribo. Ouders daarentegen hebben het moeilijk met veranderingen of "buitensporigheden" van hun kinderen. De spanningsvormen waarmee Marrons in contact komen zijn dus niet exclusief geldend voor hun bevolkingsgroep. Het is echter de sterkte van deze spanningsvormen, gecombineerd met de recente en wankelende positie van Marrons in het stadsleven die hen kwetsbaarder maakt. Andere stadsbewoners hebben een sterkere fundering voor hun aanwezigheid in Paramaribo en dus ook een solidere culturele basis met de beschermingsmechanismen van culturele controle en bevestiging. De positie van Javanen, Hindoestanen, Chinezen en Stadscreolen is er geschiedkundig bepaald. Tot niet zo lang geleden eisten de Marrons geen plaats op voor zichzelf binnen die samenleving. Maar door het migratiemechanisme vanuit het binnenland doen ze dat nu dus wel. Identiteitsspanning bij hen is groter omdat hun aanwezigheid in Paramaribo en onmiddellijke omgeving in vraag gesteld wordt, grotendeels omdat hun aanwezigheid historische legitimering mist. Voor hen komt het des te pijnlijker over omdat zij als bevolkingsgroep in Suriname wonen. Hun geschiedenis gaat terug naar het ontstaan van de staat

20 ANDERSON, E., "Going straight, the story of a young inner-city ex-convict", *Punishment and Society* 2001, 1, (3), 135-152.

Artikel

Suriname. Daarnaast wordt de Boslandcreoolse cultuur in al haar facetten (haar recht, levensstijl en waardigheid) uitgedaagd en belaagd door het stadsleven. Niet enkel gewoontes of gebruiken worden gehegeld, maar hun volledige "zijn" en "aanwezig zijn." Het is de magnitude van deze spanningsvormen, gecombineerd met de recente en wankelende positie van Marrons in het stadsleven die hen kwetsbaarder maakt. Andere etniciteiten streven naar behoud en verbetering van hun plaats in de stad. Marrons streven naar verwerving en erkenning van een plaats in deze samenleving. Boslandcreoolse jongens hebben daarnaast een erg groot draagvlak waarop deze wakamancultuur kan groeien. Er zijn de culturele peilers waaronder het vrijgevochten slavenverleden (rebellie), de polygamie en het gedogen van eigen richting. Er zijn de sociologische factoren waaronder praktisch alle vormen van spanning die Agnew erkende in zijn theorie, met piekende vormen als statusdeprivatie, racisme en discriminatie. De reden waarom zulke straatcode zou ontstaan is in sterke mate aanwezig en de basisbehoefte van Marrons wordt erin erkend. En de manier waarop deze levensstijl hen bereikt is net dezelfde als in Nederland. De media voorzien in de voorstelling en kennismaking met deze cultuur. En op deze televisie beweert Fifty Cent *"Get rich or die trying."*

Gedetineerden geteld: een korte bespreking van de World Prison Population Lists

Karen Verpoest *

Het International Centre for Prison Studies, dat werd opgericht in 1997 en gevestigd is in Londen, heeft onder meer tot doel de overheid en andere relevante instanties bij te staan bij het ontwikkelen en aanpassen van hun gevangenisbeleid.

Om meer gegronde uitspraken te kunnen doen over de wijze waarop gevangenisystemen en het beleid kunnen worden verbeterd, worden in de schoot van dit studiecentrum wereldwijd gegevens verzameld over de gedetineerdenpopulatie in het algemeen en specifieke categorieën gedetineerden in het bijzonder. De cijfers, die worden aangeleverd door verschillende bronnen maar veelal afkomstig zijn van de nationale gevangenisadministratie of de verantwoordelijke Minister, worden per land in fiches bijgehouden. Bepaalde topics, met name gedetineerdenpopulatie in het algemeen en twee hierbij aanvullende rapporten over voorlopige gehechten en vrouwelijke gedetineerden, worden daarnaast ook samengebracht in overzichtelijke lijsten die zekere vergelijkingen mogelijk maken. Het zijn deze lijsten die het voorwerp uitmaken van de hierna volgende uiteenzetting.¹ Meteen moet hierbij worden opgemerkt dat de cijfers met de nodige omzichtigheid moeten worden gelezen en geïnterpreteerd. Niet alleen kunnen kanttekeningen gemaakt worden bij de betrouwbaarheid van de data die worden aangeleverd door verschillende nationale instanties die over verschillende registratiepraktijken beschikken, maar bovendien is niet over alle landen informatie voorhanden en werden voor sommige landen enkel schattingen gemaakt.

The World Prison Population List

In dit rapport wordt het aantal gedetineerden opgesloten in 214 onafhankelijke landen en afhankelijke gebieden weergegeven. De data zijn bijgewerkt tot eind oktober 2006.

Naast de hierboven reeds geschetste beperkingen, kent deze lijst nog enkele bijkomende tekortkomingen. In de eerste plaats dateert de informatie die voorhanden is van verschillende tijdstippen. De meeste data

hebben betrekking op de periode 2004-2006 maar de gegevens van enkele andere landen dateert reeds van voor deze periode (de gegevens van Yemen bijvoorbeeld zijn gebaseerd op het jaartal 1998).

Daarnaast interpreteert niet elk land het begrip 'gevangene' op dezelfde manier. Zo worden de voorlopige gehechten en minderjarigen in sommige statistieken wel en in andere niet opgenomen. Zo ook voor wat de daders met een psychische stoornis betreft, of zij die werden vrijgelaten met het oog op een verplichte residentiële behandeling voor een verslavingsproblematiek.

Op basis van de aangeleverde gegevens blijken meer dan 9.250.000 personen wereldwijd opgesloten in een strafinstelling. Bijna de helft daarvan zijn verspreid over amper drie landen, met name de Verenigde Staten van Amerika (2.190.000), China (1.550.000) nog eens vermeerderd met het aantal voorlopig gehechten en personen in 'administratieve detentie' die niet mee zijn opgenomen) en Rusland (870.000).

Ook wat het aantal gedetineerden per 100.000 inwoners betreft, spannen de Verenigde Staten de kroon met 738 opgesloten personen per 100.000 inwoners, gevolgd door Rusland (611), St. Kitts&Nevis (547), de Amerikaanse Maagdeneilanden (521), Turkmenistan (489), Belize (487), Cuba (487), Palau (478), de Britse Maagdeneilanden (464), Bermuda (463), de Bahamas (462), de Kaaimaneilanden (453), Amerikaans-Samoa (446), Belarus (426) en Dominica (419). 61% van de opgenomen landen kent echter een verhouding van minder dan 150 opgesloten personen per 100.000 inwoners.

De verhouding tussen het aantal gedetineerden en de inwoners van datzelfde land varieert overigens sterk tussen verschillende delen van hetzelfde continent. Zo bedraagt bijvoorbeeld in West-Afrika de verhouding gemiddeld 37, terwijl dit in Zuid-Afrikaanse landen 267 bedraagt. Het gemiddelde in het zuiden van Europa ligt op 90 en in het oosten op 185.

België scoort met 91 gedetineerden per 100.000 inwoners dus net iets hoger dan het Europese gemiddelde, maar ligt vrij ruim onder de middelste score van 148 op wereldniveau.

* Karen Verpoest is assistent strafrecht aan de Universiteit Gent.

1 De hier besproken lijsten kunnen integraal geraadpleegd en gedownload worden op <http://www.kcl.ac.uk/depsta/rel/icps/downloads.html>.

2 De Nederlands Antillen buiten beschouwing gelaten daar deze cijfergegevens (11,1%) slechts betrekking hebben op twee gevangenis die samen 85% van het aantal gedetineerden vasthouden.

In vergelijking met cijfers van de vorige jaren, blijkt dat de gedetineerdenpopulatie in heel wat gebieden ter wereld stijgt. In 73% van de landen wereldwijd is het aantal gestegen, waarvan 64% in Afrika, 84% in Amerika, 81% in Azië, 66% in Europa en 75% in Oceanië.

The World Pre-trial/Remand Imprisonment List

Deze lijst behandelt het aantal gedetineerden die in voorhechtenis zitten of onderworpen zijn aan een andere vorm van voorlopige hechtenis in 194 onafhankelijke landen en afhankelijke gebieden. Daarnaast toont het ook het percentage van voorlopig gehechten ten opzichte van de totale gevangenispopulatie in dat land en het aantal voorlopig gehechten per 100.000 inwoners. De informatie is bijgewerkt tot oktober 2007. Tot de voorlopig gehechten worden diegenen gerekend die zich bevinden in één van de volgende vijf stadia: de fase waarin het onderzoek nog loopt en waarbij wordt nagegaan of een rechtszaak opportuun is, de fase tussen het einde van het onderzoek en het begin van een rechtszaak, de fase tijdens het proces, de fase waarbij men is veroordeeld door de rechtbank, maar nog geen straf kreeg opgelegd en de fase waarbij men voorlopig is gestraft, maar nog wacht op een uitspraak in beroep.

In de 194 landen en gebieden waar gegevens over beschikbaar zijn, blijken 2,25 miljoen mensen in voorlopige hechtenis zitten. Op basis van een schatting, zouden in de landen die niet worden opgenomen in de lijst nog eens 250.000 mensen in voorhechtenis zitten, waarvan ongeveer 100.000 in China.

Bij een kleine meerderheid van de opgenomen landen (59%) ligt de verhouding tussen de voorlopig gehechten en de totale gevangenispopulatie tussen de 10% en de 40%.

Liberia is met 97,3% de koploper, gevolgd door Mali (88,7%), Haïti (84,2%), Andorra (77%), Niger (76%), Bolivia (75%) en Mozambique (72,9%). Afrika blijkt als continent niet alleen het meest vertegenwoordigd te zijn in de top vijf maar de meerderheid van de Afrikaanse landen overschrijdt ook de 40%-verhouding. Dit in tegenstelling tot Oceanië waar bijna de helft van de landen onder de grens van 10% blijft.

België behoort met een percentage van 44,3% bij de zeven (van de opgenomen 54) landen binnen Europa die de verhouding van 40% overschrijden. Alleen Andorra (77%), Monaco (61%), Turkije (60,9%) en Liechtenstein (50%) gaan België hierbij voor.

Wat het aantal voorlopig gehechten ten opzichte van het aantal inwoners van dat land betreft, blijkt in 60% van de landen de verhouding onder de 40 per 100.000 inwoners te zitten. Panama bereikt de hoogste graad

met 213 per 100.000 inwoners. De Bahamas (198), Suriname (196), de Verenigde Staten (158), St. Kitts & Nevis (153) en de Verenigde Arabische Emiraten (135) volgen. Ook hier zit België licht boven die grens, namelijk op 42 per 100.000 inwoners. Twaalf Europese landen scoren op dit vlak hoger dan België, met Wit-Rusland (83) als koploper, gevolgd door Letland (75), Turkije en Oekraïne (71), Estland (70), Andorra (69), Moldavië (68) en Luxemburg (66), Monaco (63), Albanië (53), Jersey (47) en Italië (44).

The World Female Imprisonment List

De derde en meteen laatste lijst die in het kader van deze uiteenzetting wordt besproken, behandelt het aantal vrouwen en meisjes in detentie (zowel voorlopig gehechten als definitief gestraften) in 187 onafhankelijke landen en afhankelijke gebieden. Daarnaast wordt ook de procentuele verhouding van het aantal vrouwen in detentie ten opzichte van de totale gevangenisbevolking weergegeven. De informatie is bijgewerkt tot eind april 2006.

Uit de tabellen blijkt dat meer dan 500.000 vrouwen en meisjes worden opgesloten in strafinstellingen. Ongeveer een derde daarvan bevinden zich in de Verenigde Staten van Amerika (183.400). China volgt met 71.280, al moet dit cijfer met de nodige omzichtigheid worden benaderd daar hierin enkel de definitief veroordeelde zijn vervat en de voorlopig gehechten niet mee werden opgenomen. Vermoedelijk zou China anders op ongeveer hetzelfde cijfer als de Verenigde Staten van Amerika uitkomen. Daarna volgen Rusland (55.400) en Thailand (28.450).

Deze vier landen zijn overigens de enige landen die een vrouwelijke gevangenispopulatie hebben die boven de 15.000 uitkomt. Geen enkel ander opgenomen land bereikt dit aantal. India, dat de volgende hoogste hoeveelheid vrouwelijke gedetineerden telt, komt op een aantal van 13.350, gevolgd door Oekraïne (11.830), Brazilië (11.000), Vietnam (10.990), Mexico (10.070) en de Filippijnen (6.860).

Alle andere in deze lijst geregistreerde landen heeft een vrouwelijke gedetineerdenpopulatie van minder dan 6.000 personen.

België laat 406 vrouwelijke gedetineerden optekenen en komt daarmee na volgende Europese landen: Spanje (4.964), Verenigd Koninkrijk (4.749), Duitsland (4.037), Belarus (3.098), Italië (2.632), Polen (2.510), Frankrijk (1.958), Turkije (1.775), Nederland (1.767), Roemenië (1.735), Hongarije (966), Portugal (914), Tsjechië (913), Oostenrijk (470), Moldavië (429).

Wat het aantal vrouwelijke gedetineerden ten opzichte van de totale gevangenisbevolking betreft, blijkt in meer dan 80% van de gevallen de verhouding bene-

den 9% te zitten. Slechts 13 landen/gebieden komen aan een hoger percentage: Hong Kong (22%), Myanmar (18%), Thailand (17%), Koeweit (15%), Katar en Vietnam (beide 12%), Ecuador, de Nederlandse Antillen en Singapore (allen 11%), Aruba, Bermuda en Laos (allen 10%) en Maccau-China (9,2%).

Met een verhouding van 4,4% zit België net boven het algemene gemiddelde van 4,3% en net op het Europese gemiddelde. Van de Europese landen is Nederland het land met het hoogste percentage (8,8%), gevolgd door Spanje (7,9%), Belarus (7,5%), Andorra (7,3%) en Portugal (7,0%).

Er blijken ook vrij grote continentale verschillen in het aantal vrouwelijke gedetineerden. In Afrika ligt het gemiddelde slechts op 2,65% (met Mozambique als hoogste percentage (6,3%) en Gambia, Malawi en Mayotte als laagste percentages (1,2%)). Terwijl in Amerika en Azië het gemiddelde twee keer zo hoog ligt, respectievelijk op 5,3% en 5,4%. (met Ecuador² (10,7%), Hong Kong (22,1%), Myanmar (17,8%), Thailand (17,2%) en Koeweit (14,9%) als hoogste percentages). Het gemiddelde in Europa en Oceanië bevindt zich tussen de beide, op respectievelijk 4,4% en 4,3%.

Samenvattend kan worden gesteld dat de cijfers enerzijds toelaten om landen onderling te vergelijken wat gevangenispopulatie betreft en de lijsten een nuttig instrument zijn om het eigen land te situeren in internationale tendensen. Anderzijds moeten de data met de nodige omzichtigheid worden geïnterpreteerd en is voor een goed begrip een meer grondige studie noodzakelijk.

'Geïnterneerden in de kijker'

Fatik sprak met Lieven Nollet

Fotograaf Lieven Nollet is gebeten door de gevangenis. Na het project 'Inside', waarin hij interieuropnames maakte van 10 Belgische gevangenissen, trekt hij nu opnieuw naar gevangenissen en psychiatrische instellingen om er geïnterneerden te portretteren. Fatik sprak met de fotograaf over zijn drijfveer, ervaringen en indrukken.

Fatik: Hoe is het project ontstaan?

Lieven: Het idee is ontstaan vanuit mijn vorige project. Voor het project 'Inside' maakte ik interieuropnames van tien Belgische gevangenissen. Dat was heel strak. Ik probeerde weer te geven hoe het aanvoelt om in een gevangenisgebouw rond te lopen. Voor ik van start kon gaan met het project, moest ik de toestemming verkrijgen van het Directoraat-Generaal Uitvoering Straffen en Maatregelen en de Minister van Justitie. Ik moest het project gedetailleerd voorstellen en kreeg toestemming voor het maken interieuropnames. Al snel ondervond ik dat het idee om interieurs weer te geven, meteen ook een beperking vormde. In de gevangenissen mocht ik alles zien. Onder begeleiding van een penitentiair beambte bezocht ik verschillende cellen, strafcellen, ... Ze lieten me alles zien. Natuurlijk zag ik ook het leven rondom me, maar dat mocht ik niet fotograferen. Eigenlijk was ik gevangen in het systeem waarin ik mezelf had vastgepind. Dit was minder het geval in de gevangenis van Turnhout, waar toen een vrij soepel systeem heerste. (Intussen is dat weer wat verstrengd). Gedetineerden mochten er al eens hun deur open laten en in de gang rondwandelen of bij elkaar op bezoek gaan. Ik mocht er vrij rondwandelen. Op die manier ontstonden spontane contacten met de gedetineerden, maar vooral met de geïnterneerden. Sommigen nodigden me uit voor koffie en een babbel. Zo leerde ik ook Michel kennen, de man die ik fotografeerde met zijn maquette. Uiteindelijk maakte ik toch een paar portretten. (Dat mocht ik, op voorwaarde dat de mensen onherkenbaar waren.) Ik portretteerde onder andere een jongeman. Ik zag hem in de gang, hij was onderweg naar de wandeling. Ik vroeg of ik hem mocht portretteren, maar hij twijfelde. Na de wandeling stemde hij toe. Ik had met hem een heel gevoelig contact, met weinig woorden. Eigenlijk was dat mijn eerste echte contact met een geïnterneerde. Hij had een heel droef verhaal, hij was

Astrid Thienpont *

schizofreen en had zowat zijn hele leven in instellingen doorgebracht. De meeste geïnterneerden werkten erg goed mee. Ze waren blij met de foto's en deden graag wat ik hun vroeg. Ik had het gevoel dat er bij de geïnterneerden iets aanwezig was dat ik niet ondervond bij de 'gewone' gedetineerden. De contacten met gedetineerden waren veel vluchtiger.

Toen de tentoonstelling met interieuropnames voorbij was, bleef ik met een leeg gevoel achter. Ik wou graag nog verder werken in de gevangenis. Zo is het idee ontstaan om portretten te gaan maken.

Wat misschien ook meespeelde, was een heel kritisch artikel in een kunsttijdschrift. De auteur verweet me heel technisch te werk te zijn gegaan en geen oog gehad te hebben voor het leed van de gedetineerden. Hij vond dat ik te weinig portretten had gemaakt. Ik vond de kritiek onterecht, maar misschien is het onbewust wel een stimulans geweest voor mijn nieuwe project.

Fatik: Hoe reageerde men in de gevangenis? Was iedereen snel bereid om mee te werken?

Lieven: Ik ben met mijn idee allereerst naar het Guislainmuseum gestapt. Op dat moment liep in Gent nog mijn tentoonstelling 'Inside'. Ik vroeg hen erheen te gaan, en of ze mijn nieuwe project wilden ondersteunen. Ze waren dadelijk enthousiast. Ik diende een aanvraag in bij de DGUSM. De procedure verliep erg moeizaam. Ik kreeg geen antwoord. Er kwam net een nieuwe directeur-generaal. Na lang wachten, kreeg ik uiteindelijk een negatief antwoord. Het kabinet van Minister Onkelinx zag het project wel dadelijk zitten, maar durfde niet tegen het DGUSM ingaan. Het was net een moment waarop Onkelinx onder vuur lag... Aan de weigering van DGUSM werd enkel een formele motivering gegeven: een dergelijk project behoort niet tot de kerntaak van het DGUSM. Het is uiteindelijk de directrice van de gevangenis van Turnhout die ervoor gezorgd heeft dat het project toch kon doorgaan. Zij stond echt open voor het initiatief. Ik had nooit eerder zo een goede samenwerking. Het zorgteam regelde alles, maar met respect voor mijn werk. Zo selecteerde ik alleen de foto's die gebruikt worden voor de tentoonstelling.

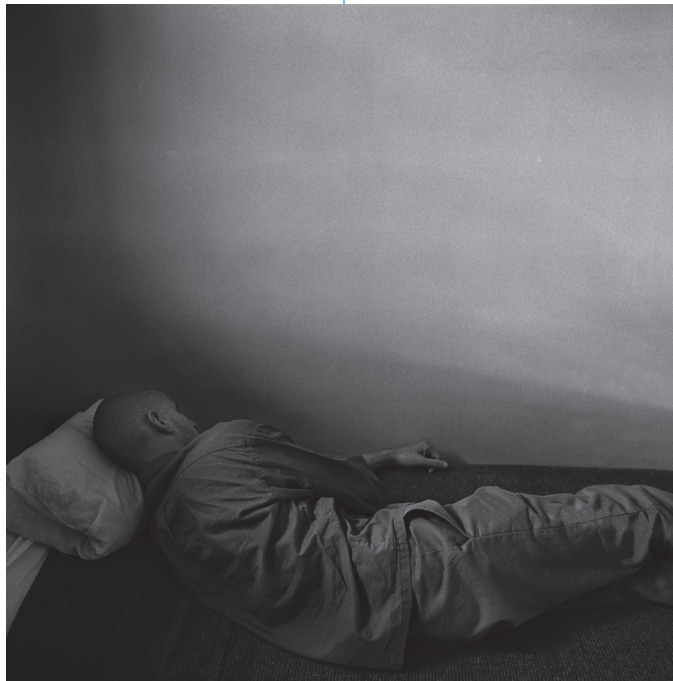
Fatik: Hoe verliep het project tot nu toe in de praktijk?

Lieven: In een eerste fase bezocht ik elke geïnter-

* Astrid Thienpont is beleidsmedewerker bij de Liga voor Mensenrechten.

neerde. Ik ging van cel tot cel en sprak hen elk apart aan. Ik vond het erg belangrijk te proberen iedereen te bereiken, ook geïnterneerden die gewoonlijk teruggetrokken in hun cel leven. De psychologe ging eerst de cel binnen om me kort voor te stellen. Daarna kwam ikzelf, en vroeg of ik hen mocht portretteren. Natuurlijk gaf ik hun ook de ruimte om te weigeren. Uiteindelijk hebben maar tien geïnterneerden (van de 54) geweigerd mee te werken. Dat is echt weinig!

Stemde de geïnterneerde toe, dan haalde ik mijn apparatuur en ging onmiddellijk aan de slag. Natuurlijk had ik ook een gesprek met de geïnterneerden terwijl ik hen portretteerde. De meesten waren erg nieuwsgierig en vroegen me wie ik was en wat ik kwam doen. Daarnaast vertelden ze ook graag over zichzelf: wat ze gedaan hadden, veel klachten over de gevangenis, de oorsprong van hun problemen, maar ook vaak andere dingen. De man op de affiche van de tentoonstelling bijvoorbeeld, vertelde dat hij zich had bekeerd tot de islam en begon uitgebreid te bidden met veel gebaren. Achteraf hoorde ik dat dat allemaal toneel was! Sommigen vertelden heel veel, anderen werkten wel mee maar wilden liever niets vertellen. Sommigen wilden zelfs niet uit bed komen. Ik had gerekend op ongeveer een uur per persoon, maar uiteindelijk had ik heel wat meer tijd nodig. Gelukkig was het team van de gevangenis soepel en kreeg ik de kans om het werk af te maken.

In een volgende fase ontwikkelde ik de films en maakte ik contactafdrukken. Ik moest de foto's ook onherkenbaar maken, dat was een voorwaarde voor DGUSM. In het begin vond ik dat echt storend. Intussen ben ik er blij om. Ik werd gedwongen te zoeken naar speciale effecten en manieren om de foto's toch te laten spreken. Voor elke geïnterneerde drukte ik ook twee foto's af. Daarmee ging ik terug naar de gevangenis. Ik kreeg er een bureautje waar ik de foto's, de contactafdrukken en een loep legde. De geïnterneerden kwamen om beurten langs voor een gesprek, waarbij de foto's het aanknopingspunt vormden. Iedere geïnterneerde mocht voor zichzelf twee foto's uitkiezen, waardoor ze de foto's aandachtig bestudeerden. De meesten waren wel wat ontroerd, wat zorgde voor een erg open gesprek. Soms moest ik weinig inbrengen, soms moest ik hen wat los doen komen. Ze praatten over

de feiten die ze pleegden, over hun achtergrond, over hun leven, over hoe moeilijk het is in de gevangenis. Wat bij iedereen terugkwam, was het gevoel vergeten te zijn, het gevoel van verlatenheid en onmacht. Eén geïnterneerde vertelde dat hij verschillende brieven naar de koning had geschreven, maar nooit antwoord kreeg. Ze kloegen ook vaak over de CBM, behalve dan over Henri Heimans, hij is hun ware god. Velen komen voor de rechter in Antwerpen. Ze vertellen dat deze niet luistert en hen geen kansen geeft. Uiteindelijk vond ik de gesprekken ruim even interessant als de portretten. Vandaar ook dat ik fragmenten uit de gesprekken wil gebruiken voor de tentoonstelling.

Tenslotte kregen een vijftal geïnterneerden ook de kans om zelf foto's te maken. Twintig foto's van de geïnterneerden zullen ook op de tentoonstelling in Turnhout te zien zijn. Ook dit deel van het project is erg vlot verlopen. Sommigen bloeiden echt open. Dennis vertelde me dat hij zich dankzij de fotografie echt vrij voelde, het voelde niet meer als de gevangenis. Bij het einde van het project kwam hij nog even bij me en zei: 'Meneer Nollet, wij houden van u!'

Nadien heeft De Rode Antraciet met nog eens vijf geïnterneerden fotogrammen gemaakt. Deze activiteit was bedoeld voor de 'zwakste' groep geïnterneerden.

Fatik: U ging ook fotograferen in Bierbeek. Was dat anders dan in de gevangenis?

Lieven: Dat was een enorm verschil! Het valt bijna niet te vergelijken. In Bierbeek krijgen de geïnterneerden dag in dag uit therapie. De meest uiteenlopende activiteiten worden georganiseerd. Ze gaan paardrijden, leren er koken, ... te veel om op te noemen. Ze zijn wel opgesloten, maar het gaat er minder streng aan toe. Toch heb ik er een dubbel gevoel bij. Enerzijds zitten de geïnterneerden er heel wat beter op hun plaats dan in de gevangenis. Anderzijds zie je er mensen die duidelijk onder invloed zijn van zware medicatie. Dat heeft natuurlijk ook te maken met de selectie van geïnterneerden die in de psychiatrie terecht komen. Dat zijn vooral psychoten. In de gevangenis zijn er waarschijnlijk

lijk ook meer mensen met karakterstoornissen die medicatie weigeren. Je ziet wel dat het personeel veel meer betrokken is. Dat zit echt goed. Maar tegelijkertijd zitten de geïnterneerden er in een strak keurslijf. In de gevangenis zitten ze op cel, maar ze kunnen er doen wat ze willen. Niemand dwingt hen om iets te doen. Als ze de hele dag in hun bed willen blijven liggen, tv willen kijken of videogames willen spelen, doen ze dat. In de psychiatrie is er een vast dagschema van activiteiten waaraan ze moeten deelnemen. Er zijn dan ook geïnterneerden die zich moeilijk kunnen aanpassen en liever teruggaan naar de gevangenis.

Ook ik was er veel minder vrij dan in de gevangenis. Het personeel is heel bekommerd. Ze vreesden dan ook dat mijn foto's de geïnterneerden misschien schade zouden kunnen berokkenen. Ik kreeg er wel vertrouwen, maar minder kans om even buiten de lijnen te lopen. Op het einde van het project vroeg iemand die eerder had beslist om niet mee te doen om hem toch te fotograferen. Natuurlijk stemde ik toe. Uiteindelijk mag ik de foto's niet gebruiken, zelfs niet als ik de man onherkenbaar maak. Het personeel selecteerde de foto's zorgvuldig en oordeelde op basis van de gepleegde feiten en de problematiek van de geïnterneerde of ik de foto's al dan niet mag gebruiken. Natuurlijk is dat voor mij een minder aangename manier om te werken... Persoonlijk vind ik de gepleegde feiten irrelevant, maar ik begrijp wel waarom het personeel zo handelt. Toch kan ik me niet ontdoen van de indruk dat in de psychiatrie alles voorgekauwd wordt, dat er veel minder vrijheid is dan in de gevangenis. Natuurlijk is Turnhout ook een kleine gevangenis, waar een vrij gemoedelijke sfeer heerst.

Fatik: Had het verschil in sfeer en regime ook een invloed op het enthousiasme van de geïnterneerden?

Lieven: De geïnterneerden zelf reageerden anders. Er was maar een minderheid bereid om mee te werken. Misschien had dat te maken met de manier waarop het project was voorgesteld. Het personeel had dit op voorhand uitgebreid besproken met de geïnterneerden. In de gevangenis is er bewust voor gekozen om dit niet te doen. We vroegen het hen gewoon op de man af en ik fotografeerde de mensen die wilden mee-

werken onmiddellijk. Degenen die wilden meewerken, wisten wel goed waar het over ging, en waren erg enthousiast.

Fatik: Sinds uw vorige project is er heel wat veranderd in de gevangenissen. Zo zijn er intussen zorgteams opgericht. Was dat verschil voor u merkbaar?

Lieven: Er is een groot verschil merkbaar in de gevangenis van Turnhout. Allereerst is er een nieuwe directrice. Zij liet een nieuwe wind waaien in de gevangenis. Maar ook de zorgteams veranderden veel. Vroeger stonden in de vleugel met geïnterneerden penitentiair beambten met een witte kiel. De kiel droegen ze omdat ze met 'zieken' werkten, en hiervoor werden ze ook extra betaald.

Door de invoering van de zorgteams is de hele organisatie veranderd. Ik had nauwelijks nog contact met PB's. Ik werkte samen met de psychologe en de maatschappelijk assistente van het zorgteam. Er is nu altijd een psychologe bereikbaar voor het geval er een crisissituatie ontstaat. Zij kan bemiddelen als dat nodig is. Vroeger was dat een taak van de kwartierchef. Wellicht was hij wat harder.

Fatik: Had je de indruk dat de geïnterneerden zelf tevreden zijn met de vernieuwingen?

Lieven: Uit de gesprekken die ik met hen had, bleek weinig enthousiasme. Ze hebben de indruk dat het zorgteam vooral veel 'kletst'. Ik polste eens bij het team. Ze waren zich bewust van het beeld dat de geïnterneerden van hen hebben. Het klopt dat er veel vergaderd wordt, maar dat is nodig.

In elk geval kreeg ik de indruk dat de geïnterneerden te weinig merken van de vernieuwingen. Waarschijnlijk zijn de zorgteams maar een druppel op een hete plaat... Ze zijn ook nog niet lang bezig, en een dergelijke vernieuwing heeft tijd nodig. Het zijn erg jonge en gemotiveerde mensen, maar de geïnterneerden hebben daar niet altijd vertrouwen in. Vooral de oudere mannen voelen zich niet altijd geroepen om hun problemen uit te leggen aan een jonge vrouw. Anderen vinden het natuurlijk net wél leuk. Ze hebben het ook wel moeilijk met de personeelwissel en verandering van functie van sommige personeelsleden.

Interview

De vroegere psychologe houdt zich nu vooral bezig met observatie en analyse. Ze hebben het er moeilijk mee dat iemand aan wie ze vroeger hun problemen toevertrouwd nu geen tijd meer heeft om met hen te praten. Vele geïnterneerden klagen ook over de psychiater. Hij heeft te weinig tijd voor hen en is te weinig betrokken. Wellicht is er gewoon te weinig geld om voldoende dokters ter beschikking te stellen van de geïnterneerden.

Natuurlijk moeten we er ook rekening mee houden dat het niet eenvoudig is om iets goed te doen voor mensen die tegen hun zin opgesloten zijn...

Zelf heb ik de indruk dat de zorgteams op de goede weg zijn. Er is duidelijk een positieve wending, maar de resultaten zijn nog niet tastbaar. Natuurlijk bieden de doorgevoerde vernieuwingen geen echte oplossing. Geïnterneerden horen gewoon niet thuis in de gevangenis.

Fatik: Wat zijn uw verdere plannen binnen dit project?

Lieven: Ik heb contact met de inrichting in Zelzate, en wellicht ga ik ook naar Rekem. Liefst zou ik ook nog een gevangenis bezoeken, misschien Brugge of Merksplas. Ik zou het echt interessant vinden om ook vrouwelijke geïnterneerden te fotograferen. Dat zou wel eens moeilijk kunnen worden, maar ik ga het zeker proberen. Dit project is niet zo strak georganiseerd als het vorige. Toen was alles duidelijk gepland van bij het begin. Nu laat ik het project gewoon groeien. Ik heb er ook al veel uit geleerd, bijvoorbeeld voor de onherkenbaarheid, wat ervoor zorgt dat ik steeds bewuster kan fotograferen.

De foto's gemaakt in de gevangenis van Turnhout zijn te zien van 20 maart 2008 tot en met 6 april 2008 in de Warande in Turnhout. Meer info kan u verkrijgen bij christine.wouters@wvg.vlaanderen.be of telefonisch via 014 43 06 19.

Omzetting geldboete in werkstraf is een recht noot onder Gw. Hof arrest nr 4/2007 en arrest nr 147/2007

Astrid Thienpont *

Wie veroordeeld werd wegens een strafbaar feit, heeft het recht zijn zaak opnieuw voor te leggen aan een hoger gerecht. Dat bepaalt artikel 2 van het Zevende Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het Belgische recht biedt extra garanties: wie van dit recht gebruik maakt, mag hiervan geen nadeel ondervinden. Concreet betekent dit dat een veroordeelde die verzet of beroep aantekent tegen zijn veroordeling, geen zwaardere straf kan krijgen in tweede aanleg. Tekent het Openbaar Ministerie beroep aan, dan kan een strafverzwaring enkel als de zetelende rechters daartoe unaniem beslissen (art. 211bis Sv). Een eenvoudige regel die schijnbaar enkel voordelen heeft voor de veroordeelde. Toch wijst de praktijk uit dat ook deze regel het belang van de veroordeelde kan schaden.

Verstek en werkstraf

In een eerste zaak¹ werden twee beklaagden bij verstek veroordeeld tot het betalen van een geldboete. Op verzet argumenteerden ze dat het, gezien hun financiële toestand, voor hen onmogelijk was om de boete te betalen. Ze vroegen daarom omzetting in een werkstraf. De rechtbank kwam hiermee in een moeilijke situatie terecht. Juridisch wordt een correctionele werkstraf beschouwd als een zwaardere straf dan de correctionele geldboete, gezien de beperking van de vrijheid groter is.² Zoals hierboven uiteengezet werd, mag de rechtbank op verzet geen zwaardere straf opleggen dan in eerste aanleg, en kon ze in dit geval dus geen werkstraf uitspreken. Anderzijds betekent dit meteen dat wie veroordeeld wordt bij verstek de mogelijkheid om een werkstraf te vragen, verliest. Een werkstraf kan immers enkel uitgesproken worden als de betrokkene op de zitting aanwezig is en instemt.³ De rechtbank ging dan ook te rade bij het Arbitragehof. Concreet legde ze aan het Hof de vraag voor of de wet die de werkstraf invoert⁴ het gelijkheidsbeginsel

schendt, doordat ze degenen die in eerste aanleg bij verstek werden veroordeeld tot betaling van een geldboete, het recht ontnemt om een werkstraf te vragen.

Het (toenmalige) Arbitragehof meent dat de wet een dubbel verschil in behandeling invoert. Allereerst ontstaat een onderscheid tussen personen die verschijnen en personen die niet verschijnen (in eerste aanleg) en later verschijnen op verzet. Er is een tweede onderscheid tussen personen die veroordeeld worden tot een geldboete en zij die veroordeeld worden tot een gevangenisstraf. Voor de laatste groep is de werkstraf een strafverlichting, en dus behouden zij het recht een werkstraf te vragen. Ze bevinden zich dus in een gunstigere situatie, hoewel ze verondersteld worden zwaardere feiten gepleegd te hebben. Het Hof besluit dan ook dat het onderscheid onevenredige gevolgen heeft, waarvoor geen redelijke verantwoording gegeven wordt. Dat beklagden een deel van hun rechten van verdediging verliezen omdat ze niet ter zitting verschenen zijn, schendt volgens het Hof het recht op een eerlijk proces.⁵

Werkstraf in hoger beroep

In een tweede, recentere zaak⁶ werd een man veroordeeld tot een geldboete of een vervangende gevangenisstraf van 45 dagen. Daarbovenop zou hij zijn beroep gedurende 8 jaar niet mogen uitoefenen. Het Hof van Beroep zette de geldboete om in een werkstraf van 60 uur of, in geval van niet uitvoering, een vervangende gevangenisstraf van 3 maanden, en beperkte het beroepsverbod tot 5 jaar. Ook hier werd, juridisch gezien, de straf dus verzwaaard in tweede aanleg. De zaak belandde dan ook bij het Hof van Cassatie, dat moest oordelen of het Hof van Beroep door zijn beslissing de wet schond. Een niet onbelangrijke beslissing, want als het Hof tot een schending zou besluiten, zou dit meteen betekenen dat wie in eerste aanleg veroordeeld wordt tot betaling van een geldboete, deze in beroep enkel met unanimité kan laten omzetten

* Astrid Thienpont is beleidsmedewerker bij de Liga voor Mensenrechten.

¹ Pol. Brussel, 20 februari 2006, onuitg.

² Cass. 11 oktober 2005, P.050988N.

³ art 37 ter, §3 Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en in politiezaken, B.S. 7 mei 2002 (ed. 1).

⁴ Wet van 17 april 2002 tot invoering van de werkstraf als autonome straf in correctionele zaken en in politiezaken, B.S. 7 mei 2002 (ed. 1).

⁵ AH, 11 januari 2007, rolnr 3955

⁶ Luik, 11 oktober 2006.

Rechtspraak

in een werkstraf. Ook het Hof van Cassatie zocht zijn toevlucht bij het (inmiddels) Grondwettelijk Hof. Het vroeg het Hof of de wettelijke regeling van de werkstraf het gelijkheidsbeginsel schendt doordat het Hof van Beroep een geldboete enkel kan omzetten in werkstraf met eenparigheid van stemmen.

Het Grondwettelijk Hof verwijst naar het hierboven besproken arrest van 11 januari 2007. Er ontstaat een onverantwoord onderscheid in behandeling tussen diegenen die hoger beroep instellen en diegenen die verzet aantekenen tegen veroordeling tot een geldboete. Ook in beroep moet het mogelijk zijn een geldboete te laten omzetten in een werkstraf zonder dat hiervoor eenparigheid van stemmen nodig is.⁷

⁷ Gw.H, 28 november 2007, rolnr. 4173

De Nederlandse 'cellenexplosie'

Boekbespreking: Boone, M. and Moerings, M. (Eds.), *Dutch Prisons*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2007, 318 p.

'There was a time not long ago when criminologists looked at the Netherlands from afar a rose-coloured spectacles.' (sic)¹ Nederland stond bekend voor zijn tolerantie, zijn humaan gevangenisregime en lage detentiegraad; met ongeveer 20 gevangenen per 100000 inwoners was Nederland in de jaren '70 van de vorige eeuw hét voorbeeld voor buitenlandse politici, criminologen en penologen. David Downes wijdde in 1988 zelfs een aparte studie aan deze voorbeeldfunctie.² De laatste 2 decennia heeft er zich in Nederland echter een ware 'cellenexplosie' voorgedaan³, waardoor het humane karakter van het strafbeleid onder zware druk is komen te staan. De centrale vraag in het boek is dan ook of Nederland, met een detentiegraad van meer dan 120 gevangenen per 100.000 inwoners, de voorbeeldfunctie waarvan zij lang het monopolie bezat, is verloren of vertaalt de kwantitatieve druk op het penale beleid zich niet in een verlies aan kwaliteit?

In het *eerste deel* van het boek worden bovengeschetste wijzigingen binnen het Nederlandse penitentiaire landschap gekaderd. In het eerste hoofdstuk lezen we hoe Herman Franke de transformatie van het Nederlandse gevangeniswezen sinds het einde van de 18e eeuw analyseert; een proces van 'civilisatie' en 'emancipatie'. Zijn focus op het lange termijn perspectief en de onderliggende structuur van deze ontwikkelingen maken zijn analyse bijzonder interessant, niettegenstaande zijn inzichten reeds in 1990 werden gepubliceerd.⁴ In het tweede hoofdstuk proberen Boone en Moerings de lezer inzicht te verschaffen in de verviervoudiging van de Nederlandse detentiegraad die de laatste twee decennia heeft plaatsgevonden. Door het onderscheid te maken tussen zes 'categorieën' gedetineerden⁵ en na te gaan hoe de detentiegraad voor elk van deze groepen is geëxplodeerd, proberen ze de vinger te leggen op de oorzaken van de Nederlandse 'cellenexplosie'. Hun analyse is duidelijk en goed gedocumenteerd. De auteurs kunnen echter hun ambitie om daadwerkelijk de oorzaken van deze opvallende verschuivingen te duiden niet ten volle waarmaken waardoor de kritische lezer op zijn honger blijft zitten. De aangehaalde oorzaken blijven beperkt tot wijzigingen in het handelen van de actoren binnen de strafrechtelijke keten en tot

verwijzingen naar officiële beleidsdocumenten. Ook de analyse van de politieke en maatschappelijke ontwikkelingen blijft oppervlakkig. Boone en Moerings verklaren de 'cellenexplosie' door 'an increased desire for punishment among the population at large, politicians and members of the judiciary system and the disintegrative effect of our Multi-ethnic society'.⁶ De lezer krijgt echter geen theoretisch of empirisch onderbouwde antwoorden op de vraag op welke wijze de stijgende punitiviteit en de multi-etnische desintegratie de stijgende gevangenispopulatie verklaren. In het derde hoofdstuk van het eerste deel geven uit Beijerse en van Swaaningen een zeer kritische en goed gedocumenteerde analyse van het gemeenschapsgericht straffen. De vraag in welke mate deze vorm van sanctioneren heeft bijgedragen tot de realisatie van het rehabilitatieve ideaal dat Nederland jarenlang in het vaandel heeft gedragen, staat centraal. Op een zeer duidelijke en kritische wijze illustreren de auteurs hoe het gemeenschapsgericht straffen, ondanks de oorspronkelijke rehabilitatieve idealen, op de politieke agenda is gekomen door de nood aan goedkope alternatieven voor de capaciteitsproblemen binnen de Nederlandse gevangnissen en is geïmplementeerd in een strikte bestraffinglogica. uit Beijerse en van Swaaningen pleiten daarom voor een meer pragmatische en humane heroriëntatie van de criminaliteitscontrole en het gemeenschapsgericht straffen.

In het *tweede deel* van het boek krijgt de lezer een overzicht van de wijzigingen in het penale beleid ten aanzien van vier specifieke groepen in de Nederlandse samenleving; 'vreemdelingen', minderjarigen, geestestoestanden en veelplegers. Dit overzicht doet de lezer inzien dat de kwantitatieve druk op het Nederlandse strafbeleid gepaard gaat met verharding en verlies aan tolerantie. Wat de 'vreemdelingen' betreffen, wijst van Kalmthout erop dat er actueel geen ander Europees land is met een zo sterke focus op de afschrikking, exclusie en uitwijzing van deze groep. Mensen zonder papieren worden in Nederland uitgesloten van bijna al de faciliteiten van de welvaartstaat en worden in toenemende mate van hun vrijheid beroofd. van Kalmthout bespreekt op een duidelijke en confronterende wijze

1 F. PAKES, 'An international comparative perspective' in BOONE, M. and MOERINGS, M., *Dutch Prisons*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2007, 297.

2 D. DOWNES, *Contrasts in tolerance; post-war penal policy in the Netherlands, England and Wales*, Oxford, Clarendon Press, 1988, 226 p.

3 M. BOONE en M. MOERINGS, 'De cellenexplosie', *Justitiële verkenningen*, Den Haag, 2007, nr. 33, 9-30.

4 H. FRANKE, *Twee eeuwen gevangen. Misdaad en straf in Nederland*, Utrecht, Spectrum, 1990, 919 p.

5 *Groepen gedetineerden: voorlopig gehechten, veroordeelde gevangenen, gedetineerden die wachten op uitwijzing uit het land, gevangenen die wachten op een behandeling in een forensisch psychiatrische instelling, minderjarigen en geestestoestanden gedetineerden veroordeeld tot een behandeling in een tbs ziekenhuis*

6 M. BOONE en M. MOERINGS, 'Growing prison rates', o.c., 72.

de wettelijke basis van deze detentievorm, de verschillen met een reguliere detentie en ook de resultaten van kwalitatieve diepte-interviews bij deze populatie. Hij illustreert niet alleen de precaire situatie van deze 'vreemdelingen', maar stelt ook de legitimiteit en de effectiviteit van deze detentievorm in vraag. Weijers en Liefwaard illustreren vervolgens de verharding van het strafbeleid ten aanzien van minderjarigen in Nederland en wijzen voornamelijk op de verschuiving van een educatieve, heropvoedende vorm van sanctioneren ('Don't punish, educate') naar een meer bestraffingsgerichte benadering ('Punish and educate'). Deze evolutie, die ook in België voelbaar is, heeft geleid tot een stijging van het aantal straffen ten aanzien van minderjarigen. Koenraadt en Mooij bespreken in een volgend hoofdstuk de evolutie in de bestraffing van geestesgestoorden delinquenten. De Nederlandse tbs-maatregel, waarbij de betrokkene geplaatst kan worden in een forensisch psychiatrisch ziekenhuis werd in het begin van de twintigste eeuw geïntroduceerd als een intermediaire oplossing voor de kloof die er bestond tussen het opsluiten van de geestesgestoorde delinquent in de gevangenis of het opnemen van de geestesgestoorde delinquent in een psychiatrisch ziekenhuis. Koenraadt en Mooij illustreren hoe dit systeem de laatste decennia door capaciteitsproblemen onder druk is komen te staan, waardoor geestesgestoorden vaak opgesloten blijven in de gevangenis ondanks de tbs-maatregel die door de rechter is uitgesproken. Moerings bevestigt in het laatste hoofdstuk van dit deel de verharding van het strafklimaat en het verlies aan tolerantie door middel van een analyse van de bestraffing van 'veelplegers' in Nederland. In dit kader omschrijft hij de Nederlandse justitie als een risicojustitie waarbij persisterende delinquenten niet langer veroordeeld worden omdat ze een misdrijf hebben gepleegd, maar opdat zij geen nieuw misdrijf meer zullen plegen in de toekomst. Niet de schade van het gepleegde misdrijf staat centraal, maar de preventie van toekomstige schade. Om toekomstige feiten te voorkomen worden veelplegers uitgesloten uit de samenleving waardoor repressie en de preventie van toekomstige risico's hand in hand gaan.

In het *derde deel* van het boek bespreken drie auteurs de rechtspositie van de gedetineerden in Nederland. Dit overzicht bevestigt dat kwantiteit niet noodzakelijk een garantie is voor kwaliteit. Serranes bespreekt het klachtenrecht in de Nederlandse gevangenissen. Ze concludeert dat het klachtenrecht in Nederland goed gereguleerd en beschermd wordt, niettegenstaande het systeem van rechtsbescherming de laatste jaren onder impuls van de 'cellenexplosie' onder druk is komen te staan. Boone merkt een zelfde trend op in haar bespreking van de rehabilitatie. *'As a result of the safety doctrine, the disappointing effects of rehabilitation efforts and the desired economic savings, the significance of the*

*rehabilitation principle had, for certain categories of prisoners, seriously eroded.'*⁷ Kelk bespreekt tenslotte het recht op medische verzorging, dat ondanks enkele pijnpunten, goed blijft functioneren.

In het *laatste deel* van het boek wordt het Nederlandse gevangeniswezen vanuit een internationaal perspectief bestudeerd. Hoe doet Nederland het internationaal gezien? Kunnen internationaal gelijkaardige tendensen waargenomen worden? De Jonge analyseert het Nederlandse gevangeniswezen in het licht van de Europese gevangenisregels en concludeert dat Nederland tekortschiet op een aantal punten. Slechts onder druk van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens of het Comité ter Preventie van Foltering worden maatregelen genomen. Pakes vergelijkt Nederland tenslotte met enkele andere landen zoals Canada en Finland die er wel in geslaagd zijn hun gevangenispopulatie onder controle te houden. De vraag waarom zij er wel in geslaagd zijn, staat in zijn analyse centraal. Pakes benadrukt ook dat zonder een mentaliteitsverandering bij de Nederlandse magistratuur een meer reductionistisch geïnspireerd penaal beleid onmogelijk is.

Voor de belezen penologen zal dit boek weinig nieuw vertellen. De auteurs van dit boek illustreren hoe het ooit zo tolerante Nederland, *'the beacon of enlightenment'* de laatste twee decennia een explosie van zijn gevangenispopulatie heeft gekend. Systematisch wordt de vinger gelegd op bronnen van verharding, het verlies aan tolerantie en het verdwijnen van het rehabilitatieve ideaal ten voordele van een retributief penaal beleid. Het boek geeft een goed gedocumenteerd overzicht van hoe de kwantitatieve druk op het penale beleid zich heeft vertaald in een verlies van kwaliteit. Hier en daar vind je in het boek verdienstelijke pogingen om deze 'cellenexplosie' te verklaren. Er wordt verwezen naar de toegenomen punitiviteit, nieuwe publieke gevoelens ten aanzien van veiligheid na de aanslagen van 11 september, de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh en het desintegrerend effect van de multi-etnische samenleving. De aangehaalde oorzaken vinden echter onvoldoende theoretische ondersteuning en zijn vaak te weinig genuanceerd.

De redacteurs zijn er in geslaagd alle Nederlandse penologen die de laatste 20 jaar over het Nederlandse gevangeniswezen hebben geschreven samen te brengen, waardoor dit boek, ondanks de aangehaalde beperkingen, een zeer mooi overzicht biedt van de ontwikkelingen van de laatste twintig jaar binnen het Nederlandse gevangeniswezen. Dit wordt ongetwijfeld een belangrijk werk voor de Engelstalige lezer.

Veerle Scheirs *

⁷ Boone, M. 'Selective rehabilitation', o.c., 232.

⁸ Veerle Scheirs is wetenschappelijk medewerker bij de Vakgroep Criminologie, Vrije Universiteit Brussel.

Geen 'Gevangenis Europa'

Op 28 februari 2008 voerde de Europese koepel van vakbonden voor overheidsdiensten (EPSU) actie in Brussel tegen de overbevolking in de Europese gevangenis. Op die dag vond in Brussel een vergadering plaats van de Europese Raad voor de ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken, die verantwoordelijk zijn voor het gevangenisbeleid. De vakbonden wilden hun eisen voorleggen aan de ministers en er ook op aandringen dat het gevangenispersoneel en hun vakbondsafgevaardigden actief betrokken worden in de discussies over het gevangenisbeleid.

De meeste Europese gevangenis kampen met overbevolking. Gemiddeld genomen zijn er 25% meer gedetineerden dan de aanvankelijk geplande capaciteit van de inrichtingen. EPSU wijst erop dat de overbevolking in de gevangenis de afgelopen tien jaar onlosmakelijk verbonden is met de constante groei van de gevangenisbevolking in bijna alle EU-landen. Momenteel zitten in de lidstaten meer dan 600.000 mensen achter tralies.

De overbevolking heeft ernstige gevolgen voor de arbeidsomstandigheden in de gevangenis en voor de leefomstandigheden van de gedetineerden.

De oplossing voor het probleem ligt volgens EPSU alvast niet in het bouwen van gevangenis en evenmin in de privatisering. Een capaciteitsuitbreiding heeft immers een aanzuigeffect en lost op lange termijn niets op.

Er is duidelijk nood aan een grootschalig maatschappelijk debat over het gevangeniswezen. EPSU doet een oproep voor een meer sociaal Europa, niet voor 'Gevangenis Europa'.

Enkele concrete voorstellen van de Europese koepel op een rijtje:

- 1 gedetineerde per cel
- minimumverhouding werknemer/gedetineerde (minstens 1/1);
- recht om in een gezonde en veilige omgeving te werken en te leven;
- recht op opleiding voor personeel;
- einde aan toename van aantal gedetineerden door de introductie of de toepassing van alternatieve strafmaatregelen;
- beperking van het aantal gevangenen in voorlopige hechtenis, migranten zonder papieren, mentaal zieken en verslaafden;
- eestrijding van privatisering;
- erkenning van de positieve rol van vakbonden en sociaal overleg om de arbeids- en levensomstandigheden in gevangenis te verbeteren;

- voldoende middelen en betere coördinatie van alle diensten die met gevangenis te maken hebben;
- gelijkmatige verdeling van middelen om concurrentie tussen verschillende openbare diensten te vermijden (bv. psychiatrische instellingen die overtreeders, mensen met een mentale ziekte of drugsverslaafden die als misdadigers worden beschouwd, behandelen);
- toepassing van de Gevangenisregels van de Raad van Europa;
- versterking van de cruciale rol op nationaal niveau van ombudsmannen en parlementsleden bij de inspectie van gevangenis en detentiecentra om de doeltreffende toepassing van de Europese Gevangenisregels te waarborgen;
- contacten met verwanten en de gemeenschap die de beste belangen van de gevangenen en hun gezinnen bevorderen, onderhouden en versterken.

Bron: www.epsu.org/prisons

Thuisfront: steunpunt voor families van gedetineerden

Thuisfront is een internetforum dat werd opgericht voor familieleden en vrienden van gedetineerden. Thuisfront is gegroeid vanuit een samenwerkingsverband tussen gevangenisadvocaten en mensen buiten de gevangenis die familieleden van gedetineerden willen steunen in de moeilijke periode die ze doormaken. Thuisfront is ontstaan vanuit een christelijke inspiratie met respect voor alle overtuigingen. De bekommernis van het thuisfront is dat mensen elkaar kunnen helpen wanneer zij een partner, ex-partner, ouder, zoon, dochter, familielid, vriend(in), kennis in de gevangenis hebben. Zo kunnen mensen uit hun isolement treden om een antwoord te vinden op hun zorgen en vragen.

Thuisfront werkt onafhankelijk van het gevangenisstelsel, de justitiële overheid of de hulpverleningssector. Het is een initiatief dat door vrijwilligers wordt gedragen.

Het forum kan je raadplegen op www.thuisfront.be.

Made in jail

Het kledingmerk Haefling zet zijn stempel op de handelsmarkt. Met de nieuwe slogan 'Jeans van bankovervallers' zetten ze de nieuwste trend in de modewereld. De 'made in jail' kleding verwijst in zijn merknaam al naar het gevangeniswezen. Haefling betekent namelijk 'gevangene'.

Onder het motto van zinvolle arbeid zet men de gedetineerden aan het werk. Het idee van gevangenisplunjes als functionele en robuuste designkledij te verkopen is een succesverhaal. Over de gehele wereld kan men al producten kopen die gemaakt zijn binnen de muren van de gevangenissen.

De allereerste winkel maakt kortgeleden in het Berlijnse stadscentrum zijn opening bekend. Men kan er zowel heren- als dameskledij verkrijgen, van verzekerde kwaliteit. Wie denkt enkel gestreepte broeken en hemden te vinden heeft het mis. Er zijn allerhande sweatshirts, broeken, rokken en zelfs ondergoed te verkrijgen. Gezien de hoge kwaliteit en de merknaam zullen de prijzen zich in de hooggemiddelde prijsklasse bevinden. Een hemd kost zo'n 80 euro, een T-shirt 30 euro en een jack 150 euro.

Door het grote succes worden nu ook buiten de gevangensmuren bedrijven op touw gezet om de kledij aan te maken. De uitbreiding van de handel is niet te stoppen. Vandaag kun je ook al bedlinnen, theedoeken, serveerborden (in typisch gevangenisaluminium) en zelfs koffie en likeur kopen. Hierdoor wordt de zinvolle arbeid voor gedetineerden wat vergeten.

Drie procent van de opbrengst gaat naar Amnesty international, of naar initiatieven die tegen de doodstraf pleiten. Hierdoor groeit hun klantenbestand nog meer gezien hun bijdrage ook het goede doel een stapje verder helpt.

Bron: www.haefling.de

Grondwettelijk Hof vernietigt delen van nieuwe jeugdbeschermingswet

Op 13 maart 2008 deed het Grondwettelijk Hof uitspraak over het vernietigingsberoep dat door mensenrechtenorganisaties was ingediend tegen de hervormde jeugdbeschermingswet.

Eén van de belangrijkste knelpunten in de wet was het voortbestaan van procedure van uithandengeving. Jongeren kunnen via deze procedure door de gewone rechter, zelfs door het Hof van Assisen, berecht worden. Dit gaat in tegen het Verdrag voor de Rechten van het Kind, en België oogst er al jaren kritiek mee van het VN-kinderrechtencomité. Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat uithandengeving naar het Hof van Assisen, waarin geen bijzondere jeugdmagistraten zetelen, ongrondwettig is.

Verder versterkte het Hof de rechtswaarborgen voor minderjarigen. Het verduidelijkt dat minderjarigen gedurende de hele procedure van herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg recht hebben op

bijstand van een advocaat. Jongeren hoeven niet meer te verklaren betrokken te zijn bij de feiten om deel te kunnen nemen aan hergo of herstelbemiddeling.

Bron: *Gw Hof, 13 maart 2008, arrest nr. 49/2008/*